

BORVIDÉK FEJLESZTÉSI TANÁCS

HAGYOMÁNY - TERMÉSZET - MODERNITÁS

A Tokaji Borvidék Fejlesztési Programja Stratégiai Program

„Világhírű Borvidék 2030”

Készítette:

Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács Munkaszervezete

2023. március

Tartalom

Bevezetés, tervezési folyamat	5
1. Célszisztem bemutatása	15
1. 1. Jövőkép	15
1. 2. Átfogó célok	16
1. 3. A horizontális célok bemutatása	17
1.3.1. Fenntarthatóság szempontjainak teljes körű érvényesítése	17
1.3.2. Esélyegyenlőség megteremtése	18
1.3.3. A partnerségi kapcsolatok figyelembevétele	18
1.3.4. A térségfejlesztés integrált szemléletű megvalósítása	18
1. 4. A Tokaji borvidék, mint sajátos adottságú terület	19
1.4.1. Világörökségi terület.....	19
1.4.2. Terroir és tudásbázis.....	19
1.4.3. Turisztikai térség	20
1. 5. Stratégiai célok	21
2. Prioritások leírása.....	25
2. 1. Prioritás: Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése.....	25
2. 1. 1. Dűlőúthálózat fejlesztés.....	26
2. 1. 2. Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció támogatása	27
2. 1. 3. A helyi, minőségi alapanyagok előállításának támogatása	27
2. 1. 4. A Tokaji borok hazai fogyasztásának pozicionálása.....	28
2. 2. Prioritás: Helyi gazdaságélénkítés	28
2. 2. 1. Mezőgazdasági termelést és értékesítést érintő fejlesztések.....	30
2. 2. 2. Erdőgazdálkodás	31
2. 2. 3. Ipari fejlesztésekhez kapcsolódó intézkedések	32
2. 2. 4. Kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenységhez kapcsolódó intézkedések	33
2. 3. Prioritás: Világörökségi kultúrtáj védelme	34
2. 3. 1. Világörökségi Gondnokság működtetése és világörökségi feladatok ellátása.....	36
2. 3. 2. Világörökségi helyszínek, attribútumok megőrzése, turisztikai célú fejlesztése.....	37
2. 3. 3. Településképz formálása és védelme.....	38
2. 4. Prioritás: Szellemi örökség és kultúra ápolása	38
2. 4. 1. A borvidék, mint minőségi kulturális központtá válását célzó fejlesztések	39
2. 4. 2. Innovatív kulturális rendezvényhelyszínek fejlesztése, kulturális útvonalak és programkínálat kialakítása	40
2. 4. 3. Kreatív és kulturális iparhoz kapcsolódó tevékenységek fejlesztése	40

2. 4. 4. Gyerekek, fiatalok világörökség és kultúra, sport iránti érzékenyítése	40
2. 5. Prioritás: Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható turizmus fejlesztés	41
2. 5. 1. Bodrog part rendezése, környezetileg fenntartható hasznosítása	42
2. 5. 2. A természet bemutatását célzó helyszínek kialakítása	42
2. 5. 3. A környezeti nevelést célzó helyszínek kialakítása	43
2. 6. Prioritás: Egyházi hagyományok ápolása	43
2. 6.1. Egyházi épített örökség védelme.....	44
2. 6.2. Zarándokutak és vallási hagyományokhoz kötődő programok fejlesztése	44
2. 7. Prioritás: Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása	44
2. 7.1. Humán erőforrás-fejlesztés.....	46
2. 7.2. Felsőoktatási képzésfejlesztés, tudományos ismeretterjesztés	46
2. 7.3. Duális képzésfejlesztés.....	47
2. 8. Prioritás: Turizmusfejlesztés	47
2. 8.1. Szálláshely-szolgáltatás fejlesztés.....	48
2. 8.2. Élmenyhelyek, témaparkok komplex fejlesztése	49
2. 8.3. A kerékpáros turizmus feltételeinek javítása	49
2. 8.4. Vízi turisztikai fejlesztések	49
2. 8.5. Aktív turizmus fejlesztése, extrém sportok feltételeinek kialakítása.....	50
2. 8.6. Falusi és agroturisztikai fejlesztések	50
2. 8.7. Minőségi gasztronómiai vendéglátóhelyek kialakításának ösztönzése.....	51
2. 8. 8. Egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztések	51
2. 9. Prioritás: Helyi közösségfejlesztés	52
2. 9. 1. Lakóhelyi közösségek fejlesztése, közösségi aktivitás erősítése	53
2. 9. 2. Helyi, települési, világörökségi és térségi identitás erősítése	53
2. 9.3. Községi terek létrehozása, fejlesztése.....	54
2. 9. 4. Társadalmi kohézió és szociális háló erősítése.....	55
2. 9.5. Községek gazdasági önszerveződésének erősítése.....	55
2. 10. Prioritás: Települési környezet fejlesztése	55
2. 10.1. Szociális, egészségügyi ellátás infrastrukturális fejlesztése	56
2. 10.2. Települési közszolgáltatások fejlesztése.....	56
2. 10.3. Közműellátottság javítása, energetika, klíma- és energiatudatosság növelése	57
2. 10.4. Zöldfelületek védelme, zöldinfrastruktúra fejlesztés	58
2. 11. Prioritás: Közlekedésfejlesztés	58
2. 11.1. Gyalogos és kerékpáros fejlesztések	59
2. 11.2. Közúti fejlesztések.....	59
2. 11.3. Vasútfejlesztések.....	60

2. 11.4. Légi közlekedési kapcsolatok fejlesztése.....	61
2. 11.5. Környezetbarát közlekedési módok fejlesztése.....	62
3. Célrendszer koherencia vizsgálata (táblázatok)	63
4. A Programvégrehajtás kommunikációs és partnerségi terve.....	66
4. 1. Partnerségi terv	67
5. Monitoring és értékelési terv	71
6. A programmegvalósítás intézményrendszere, finanszírozási háttér	72
6. 1. Finanszírozási háttér	73
7. Tervezési folyamat és társadalmassítás leírása	80

Bevezetés, tervezési folyamat

A Tokaji borvidék kiemelt fejlesztési térsége az országnak, világörökségi kultúrtáj, nemzetgazdasági szempontból jelentős értékhordozó térség, kulturális szempontból egyedülálló tájegység. A Nemzeti Fejlesztés 2030 - **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I. 3.) OGY határozat 2014. február 7-i** módosításával megtörtént a Tokaji borvidék kiemelt térséggé nyilvánítása. Emellett jól ismert, hogy a Tokaji Borvidék 2002 óta UNESCO világörökségi helyszín (Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj), amely egyedülálló, fejlesztése nemzetközi szempontból is elengedhetetlen. A világörökségi cím, a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény megköveteli, hogy ami nemzeti érték és nemzetközi érdeklődésre tarthat számot, a tervezés során prioritásként szerepeljen. A törvény értelmében a világörökségi terület védelme, fennmaradása és értékőrző használata közérdek.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény intézményi háttérrel biztosít a térség fejlesztési feladataira. A területfejlesztési koncepció és program kidolgozását valamint más közös területfejlesztési feladatokat a térségben a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács látja el.

A fentiek mellett, Tokaj-Hegyalja szerepének nemzeti szintű fontosságát a Kormány további dokumentumokban is megfogalmazta. A Kormány, a BOR-VIDÉK Tokaj-Hegyalja Nemzeti Program előkészítéséről szóló 1981/2013. (XII.29.) Korm határozatban foglaltak értelmében célul tűzte ki a Tokaji borvidék térségének, vagyis a hozzá tartozó 27 település természeti, társadalmi, gazdasági és kulturális környezetet egyaránt érintő, az ökológiai egyensúly fenntartásával történő komplex fejlesztését. Éppen ezért különösen fontos, hogy társadalmi és gazdasági helyzetének megfelelő, környezeti adottságaihoz leginkább illeszkedő programok, fejlesztési tervek készüljenek. Emellett turisztikai szempontból kiemelt térségként került megnevezésre: 2020-ban (a korábbi, 2016. évi Tokaj-Felső-Tisza-Nyírség kiemelt turisztikai térséget módosítva) a Kormány átalakította hazánk turisztikai térképét és a turisztikai térségek meghatározásáról szóló 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendeletnek megfelelően Magyarországon 11 turisztikai térséget jelölt ki, amelyben Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség önálló fejlesztési célterületként és desztinációként került nevesítésre.

Gazdasági szempontból a Borvidéket is magában foglaló Tokaj-Zemplén Térségre vonatkozóan, a térség fejlesztésének szükségességéről kormányhatározat rendelkezik 1791/2020. (XI. 11.), valamint a 2020-ban elkészített Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Program megvalósításához nyújtandó célzott pénzügyi támogatás felhasználásának feltételrendszerét a 2038/2020. (XII. 29.)

Korm. határozat rögzíti, a pénzügyi támogatás felhasználását a meghatározott fő fejlesztési irányok mentén.

A 2021-2027 közötti időszakban a területi operatív program szakmai tartalmának meghatározásáért a pénzügyminiszter, 2022-től pedig a területfejlesztési miniszter az első helyen felelős. Jelen fejlesztési koncepció, valamint a területfejlesztési program módszertani kialakítása egyrészt a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján történt, emellett az elkészítéséhez (a Tokaji Borvidék esetében a korábbi, 2017. évben elfogadott Koncepció és Program felülvizsgálatához) szükséges tervezési folyamatot a Pénzügyminisztérium által megadott „Útmutató a megyei önkormányzatok, a főváros és a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok számára a területfejlesztési program elkészítéséhez” c. dokumentum határozta meg. A stratégiai program a kiemelt térség hatályos területfejlesztési koncepciójában meghatározott célokat részletezi és a célokhoz prioritásokat rendel. Főbb tartalmi elemek:

- a) a tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása;
- b) amennyiben szükséges, akkor a stratégiai programban rögzíteni kell a stratégiai program és a területfejlesztési koncepció közös helyzetelemzésének és helyzetértékelésének stratégia szintű kiegészítését, aktualizálását;
- c) célrendszer: a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek alapján a specifikus, horizontális és területi célok meghatározása, viszonyrendszerének bemutatása;
- d) a prioritások azonosítása: a prioritások leírása; célok és prioritások eredményességi kritériumainak, illetve számszerűsített mutatóinak meghatározása, a megvalósítás lehetséges szereplőinek és a közreműködők körének megjelölése; a prioritások leírásában egyértelműen azonosítani kell a kiemelt térség, azaz a tervezésért felelős szervezet saját felelősségébe tartozó beavatkozásokat, és azok esetleges külső feltételeit, valamint a kiemelt térség felelősségén kívül eső, a célok eléréséhez elvárt beavatkozásokat;
- e) a célok és a beavatkozások (prioritások) közötti kapcsolatok beazonosítása;
- f) a többi, a kiemelt térséget érintő fejlesztési programhoz, különösen az uniós társfinanszírozású programokhoz való viszony definiálása;
- g) a tervezéskísérő eljárások (különösen az előzetes programértékelés és a környezeti értékelés) dokumentációja, bemutatva a tervezéskísérő eljárások tervezési folyamatra tett hatásait és a végrehajtás várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásait;

- h) a programnak jeleznie kell a különböző ágazatok felé a fejlesztési igények közül az ágazati programokban megvalósítani javasolt elemeket;
- i) a célok és prioritások eredményességi kritériumainak, illetve számszerűsített mutatóinak meghatározása;
- j) partnerségi program készítése a végrehajtásában közreműködő szervezetek, a kedvezményezettek, a fejlesztés által érintettek és a nyilvánosság közötti munkamegosztás, együttműködés, információcsere módjainak és eszközeinek meghatározásával;
- k) monitoring és értékelési terv készítése a stratégiai program elfogadásától az előirányzott fejlesztések eredményeinek teljesüléséig tartó időszakra;
- l) a végrehajtás és a finanszírozás átfogó intézményi és eljárásrendi rendszerének bemutatása.

A területfejlesztési program megalkotásához szükséges a térség egészére vonatkozó fenntartható jövőkép és vízió kialakítására, a fejlesztési irányvonalak meghatározására, amelyek rendkívül alapos helyzetfeltárást igényeltek. Ezek megalapozására 2016. első félévében elkészült a borvidék egészére vonatkozó helyzetértékelő kutatás. A helyzetértékelés statisztikai mutatók idősoros összehasonlító elemzéseivel trendeket mutat be és helyzetképet nyújt a térség társadalmi, gazdasági, környezeti és infrastrukturális állapotáról. A kvantitatív kutatás után a térség önkormányzati és egyéb szereplőivel egyeztetve további, kvalitatív adatokkal egészítettük ki a jelenlegi adottságok és lehetőségek feltárását. Erre épült a Tokaji Borvidék hosszútávú jövőképét meghatározó fejlesztési koncepció. A területfejlesztési program, a helyzetképet, mint kiindulási alapot és a koncepciót, mint hosszútávú jövőképet figyelembe véve, ezek fényében középtávú intézkedési programcsomagot állított össze.

Jelen Stratégiai Program tartalmának alapját képező fejlesztési koncepció célrendszere kismértékben módosult a 2016-ben elfogadott változathoz képest, amely változásokat 2020. III. negyedév – 2021. I. negyedévben végzett Monitoringjelentés elkészítése során kaptunk: statisztikai adatelemzések, valamint helyi véleményformálókkal, településvezetőkkel készített interjúk során nyert eredmények alapján.

Főbb megállapítások:

- 1) A Tokaji Borvidék az országon belüli periférikus fekvése, valamint infrastrukturális hiányosságaiból adódóan az ország fejletlen térségei közé tartozik. A térség továbbra is, sok esetben egymást kölcsönösen erősítő demográfiai, szociális és gazdasági kihívásokkal küzd.

- 2) A Borvidék egyik legjelentősebb kihívása, melyre a következő időszakban reflektálni kell, az aktív korú népesség elvándorlása a munkahelyek hiánya és az alacsony bérek miatt, továbbá a helyben maradó lakosság alacsony iskolázottsága és elöregedése.
- 3) A fiatal képzett és aktív korú népesség elvándorlásával, valamint a lakosság szerte Európában általános problémát jelentő elöregedésével jelentősen torzul a térség népességének demográfiai szerkezete. Az idősgondozás és az idősek aktív foglalkoztatása, társadalmi leszakadásuknak megelőzése lényeges kihívás, amely a szociális ellátórendszer bővítését, innovatív újratervezését indokolja.
- 4) Egyes településeken a hátrányos helyzetű fiatalok aránya is magas, amely szintén szociális kihívások és feszültségek forrása. A romák halmozottan hátrányos társadalmi csoportot alkotnak a térségben, szegregációjuk mérséklésére és felzárkóztatásukra komplex programok, projektek zajlanak. A roma fiatalok oktatása, felzárkóztatása fontos megoldandó feladat a térségben.
- 5) A Borvidék fontos kohéziót befolyásoló tényezője a magas munkanélküliség problémája, amely habár térségi szinten némiképp mérséklődött az utóbbi években, de a munkanélküliségi ráta továbbra is több, mint a kétszerese az országos átlagnak. A munkanélküliség mértékét tekintve a térségen belül is jelentős különbségek figyelhetők meg, egyes települések esetében (Makkoshotyka, Ráta, Tarcál, Tállya, Legyesbénye, Mezőzombor) nagyon súlyos problémát jelent. A magas munkanélküliség háttérben demográfiai, szociális és gazdasági okok egyaránt állnak.
- 6) A közfoglalkoztatottak száma csökkenő tendenciát mutatott az elmúlt években, a jó munkabírású közfoglalkoztatottak jelentős része vissza tudott térni a munkaerőpiacra. Ez azonban nem a helyi gazdaság fellendülésének köszönhető, hanem a térségen kívül eső városok, sok esetben akár Budapest építőiparának munkaerőhiányából adódó elszívó erő az oka, gyakran nem bejelentett foglalkoztatás formájában.
- 7) A szükséges infrastruktúra és humántőke hiányában az üzleti alapú beruházások rendre elmaradtak az elvárt szinttől az utóbbi évtizedekben. Ennek negatív társadalmi, gazdasági következményeit az utóbbi években a térségbe érkező fejlesztési források sem tudták érdemben orvosolni.
- 8) Figyelembe veendő tényező továbbá a COVID-19 pandémia és az ukrán konfliktus gazdasági következményei kezelésének jelentősége. A gazdasági visszaeséssel párhuzamosan nőhet a munkanélküliség, amely a szociális kihívások súlyosbodásához vezethet.

- 9) A Borvidék egészére vonatkozóan a megyei trendeknek megfelelően alakultak a jövedelmi viszonyok, az országos átlaghoz viszonyított elmaradás azonban lényegében nem változott. Fontos továbbá, hogy a lakosság jövedelmi viszonyai tekintetében jelentős különbségek figyelhetők meg a térségen belül, elsősorban a városok és községek között.
- 10) A mezőgazdaság a térség vidékies jellegéből adódóan meghatározó szerepet játszik a Borvidék gazdaságában, számos községben szinte kizárólagosan a mezőgazdaság területén mutatható ki számottevő gazdasági aktivitás. A térség endogén erőforrásaira alapozott, magasabb feldolgozottsági szintet célzó agrárfejlesztések támogatása a fenntartható fejlődés fontos alapja lehet a jövőben.
- 11) Az agrárium mellett egyértelműen a turizmus szempontjából bír kimagasló adottságokkal a Borvidék, amely kulcsszerepet játszhat a térség társadalmi-gazdasági felzárkóztatásában. A turizmus térségi jelentőségét mutatja, hogy az ezer főre jutó vendégéjszakák száma a megyei átlagnál lényegesen magasabb a Borvidéken.
- 12) A térség turizmusát összességében bővülő kereslet jellemezte az elmúlt években, amely a belföldi kereslet túlsúlyából adódóan a 2020. évben sem esett vissza drasztikus mértékben.
- 13) A lengyel vendégek által dominált külföldi kereslet szinte teljes egészében Sárospatak, Tarcál, Tokaj és Sátoraljaújhely településeken koncentrálódik. A Borvidék sajátosságainak új küldőpiacokkal való megismertetésével, illetve a külföldi kereslet által jelenleg alig érintett vidéki településeknek a turisztikai hálózatba való hatékonyabb bekapcsolásával még további kiaknázatlan potenciált rejt magában a külföldi turizmus.
- 14) A jelentősebb desztinációk közül Sárospatak, Tokaj, Tarcál, Mád és Szerencs településeket növekvő vendégforgalom jellemezte, míg Sátoraljaújhely és Erdőbénye esetében csökkent a regisztrált vendégéjszakák száma.
- 15) Pozitív tendencia továbbá, hogy a szolgáltatási szféra, a turisztikai szolgáltatásokat beleértve a megyei trendet meghaladó mértékben bővült a térségben az elmúlt évek során, a szolgáltatások azonban erőteljesen városcentrikusak.
- 16) A tájhasználat jelentős mértékben nem változott. 400 hektárral nőtt a nem öntözött szántóföldek nagysága, 200-300 hektárral csökkent a lombhullató erdők, valamint a gyümölcsösök nagysága, a szőlőterület 65 hektárral növekedett 2015-2018. között. Véleményünk szerint az elkövetkező időszakban fontos, hogy a tájhasználat változását nyomon kövessük, egyrészt a térségi beruházások és fejlesztések nyomán, másrészt a borvidéket erőteljesen érintő klímaváltozás kapcsán, amelyet a megyei Klímastratégia is megfogalmazott.

A társadalmi-gazdasági mutatók legfrissebb értéke és változása a 2016. évhez viszonyítva

Mutató	A mutató legfrissebb értéke	2016. évhez viszonyított változás
Állandó népesség száma	69 858 fő	-3,1%
Öregedési index	145,6%	+7,4%-pont
Időskorú népesség eltartottsági rátája	29,6%	+3,1%-pont
Gyermekkorú népesség eltartottsági rátája	20,3%	+1,1%-pont
Munkanélküliségi ráta	7,4%	-0,7%-pont
Közfoglalkoztatottak száma	1 986 fő	-32,6% (bázisév: 2017)
Regisztrált vállalkozások száma	12 579 db	+1%
Ezer főre jutó regisztrált vállalkozások száma	180,1 db	+4,3%
Bortermelés	118 503 hl	-32%
Kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek száma	89 001	+28,4
Kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma	168 818	+12,3
Egy adófizetőre jutó SZJA értéke	2 359 ezer Ft (2018. év)	+26,9%

Forrás: KSH adatok alapján szerk. Nagy Zsombor

A térséget érintő főbb folyamatok összegzését alábbi SWOT analízis tartalmazza.

Erősség	Gyengeség
<p>Nincs veszélyben a világörökségi terület státusza.</p> <p>Továbbra is világhírű borok készülnek a térségben, dinamikus és magas presztízsű borászatok jelenléte. A közösségi infrastruktúra projekt megindulása.</p> <p>Kiemelt térséggé nyilvánítás, ehhez kapcsolódó fejlesztések indulása: új turisztikai termékek fejlesztése (pl. aktív turizmus, épített világörökségi területek fejlesztése); szálláshelyek minőségi fejlesztése indult meg, Kisfaludy program sikeressége minden szálláskategória esetén. Vendéglátás minőségi fejlesztése néhány pontszerű fejlesztéssel megindult.</p> <p>Vendégforgalom növekedése, új célcsoportok megjelenése.</p> <p>Járműparhoz kapcsolódó, kiszolgáló vállalkozások fejlesztése, valamint az ezer főre jutó vállalkozások számának kismértékű növekedése.</p> <p>Közúti és vasúti infrastruktúra, elérhetőség javításának elindítása.</p>	<p>Nincs kiaknázva a világörökségben rejlő „hírnév” és potenciál, hozzá kapcsolódó „történetek”, a térség ismertségének növelésére; a települések közötti viszonylagos gyenge együttműködés.</p> <p>Folyamatosan csökkenő termőterület, valamint bortermelés, a kis parcellák elhanyagolása (népesség elöregedése); valamint a bor, mint termék önmagában nem elegendő a térség további fejlődéséhez. Hírnévhez nem méltó minőség előállítása és forgalmazása.</p> <p>Elhúzódó bürokrácia és a pályázatok hosszú kifizetése miatt lassan indultak a beruházások, azok sok esetben csökkentett tartalommal. A turisztikai hálózatosodás nagyon gyenge lábakon áll. Pontszerű minőségi fejlesztések a vendéglátásban, egységes kritériumrendszer hiányában.</p> <p>A pandémia kapcsán a szektor összeomlása, a turizmusból élők jövedelmi helyzetének drasztikus csökkenése, az eddig is jelentkező munkaerőhiány erősödése.</p> <p>Szakképzett munkaerő, valamint nagy volumenű felszívó vállalkozások térségi hiánya. Mikrovállalkozások száma gyarapodott, amely a leginkább sérülékeny rétege a vállalkozásoknak.</p>

<p>Több település esetén az állami otthonteremtési támogatásnak köszönhetően ingatlanfelújítások és felújítások történtek.</p> <p>Felsőoktatási intézmények jelenléte, képzési helyszínek, új intézmény kialakítása (Tokaj-Hegyalja Egyetem).</p>	<p>A 37-es út 2*2 sávós fejlesztése csupán Szerencsig történik; a keleti térség továbbra sem érhető el gyorsforgalmi úton; a települések közötti utak javítása, a hálózat valódi megteremtése elmaradt.</p> <p>A térség természetes fogyása, az elvándorlás még mindig nagyon jelentős.</p> <p>Hagyományos képzési szakok népszerűségének visszaesése.</p>
Lehetőség	Veszély
<p>Nemzetközi projektek, határmenti együttműködések erősítése, megfelelő marketingtevékenység és erős brand kialakítása esetén a térség méltó pozícióba kerülhet a világörökségi területek, mint desztinációk piacán, a települések még szorosabb együttműködése révén.</p> <p>A borvidék egészére vonatkozó szigorú minőségi szabályrendszer kidolgozása.</p> <p>A turisztikai termékek hálózatos megvalósítása az eddig pontszerű attrakciókat láncolatba fűzheti, így komplexebb élménykínálatot nyújt az érkezőknek. Új célcsoportok jelennek meg, új igényekkel, ezáltal a vendéglátás és egyéb turisztikai szuprastrukturális háttér fejlődésnek indulhat.</p> <p>További minőségi szálláshelyek létrehozásával a térség presztízse emelkedhet, a vendégforgalom tovább növekedhet, a tartózkodási idő meghosszabbodik.</p> <p>Az autóiipar mellett más – elsősorban a termelő ágazathoz, mezőgazdasághoz és borászathoz kapcsolódó – könnyűipar fejlesztése, amely számos munkaerőpiacon jelen levő célcsoportot is kiszolgál, valamint erősítheti a kisvállalkozások versenyképességét; térségre szabott hitelkonstrukciók kialakítása.</p> <p>Települések közötti úthálózat, valamint belterületi utak fejlesztése a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésével párhuzamosan.</p> <p>Az otthonteremtési programok további helyi támogatása, a térségi identitást erősítő és vonzó települések kialakítása, fiatal értelmiségiek letelepedésének támogatása.</p> <p>Terület-specifikus képzési kínálat kialakítása, nemzetközi oktatás biztosítása, duális formában.</p>	<p>A világörökségi státusz stagnálása, a térség alacsony vizibilitása, a területi kohézió hiánya továbbra is.</p> <p>A szabályozás elmaradása, vagy mellőzése (PET palackos borok további jelenléte) a termőterületek további csökkenése, a klímaváltozás hatásainak erősödése, a borászattal foglalkozó családok felhagyása a tevékenységükkel.</p> <p>A projektek további elhúzódó kivitelezése, a pandémia miatt a szektor lassú újraéledése. A pandémia elhúzódása, alacsony kapacitáskihasználtság, a turizmusból élők elhagyják a szektort; a külföldi piac rendkívül lassú újjáéledése, a belföldi kereslet alacsony jövedelemtermelő képessége.</p> <p>Továbbra is alacsony szintű marad a mikrovállalkozások tőkeerőssége; a vállalalkozási kedv elmaradása, hitelezési problémák kialakulása.</p> <p>A közúti forgalom túlterheltsége, különös tekintettel Szerencs és Sátoraljaújhely közötti szakaszra vonatkozóan.</p> <p>Munkahelyek hiányában a térségből az elvándorlása folytatása.</p> <p>Nemzetközi és magas tudományos, szakmai ranggal bíró oktatógárda felállítása.</p>

Ennek megfelelően a 2021-2027 időszakra vonatkozó középtávú dokumentumok célrendszerében az alábbi újszerűségek, jelennek meg:

1. Világörökségi kiemelkedő egyetemes értékek védelme: ez a legfontosabb cél, amely a korábbi dokumentumban átfogó célként szerepel, így a jövőben is ez az elsődleges szempont, bármely fejlesztési kialakításánál.
2. Infrastruktúra fejlesztés:
  - a) Települések közötti úthálózat korszerűsítése, alsóbbrendű közutak fejlesztése.
  - b) A 37-es út Szerencs-Sátoraljaújhely közötti szakaszának korszerűsítése.
  - c) Települések belterületi úthálózatának fejlesztése
3. Térség adottságaihoz illeszkedő gazdaságfejlesztés: a versenyképesség növelése, a fiatalok helyben maradása céljából, a tájképhez és világörökségi szabályozásokhoz illeszkedő fejlesztések segítségével.
  - a) könnyűipar, valamint a körforgásos gazdaság támogatása
  - b) innovációs és smart megoldásokat alkalmazó, fejlesztő vállalkozások támogatása, térségbe vonzása, a térség identitásához illeszkedő start-up vállalkozások támogatása (start-up inkubációs program indítása mezőgazdasági és turisztikai témakörben)
  - c) élelmiszer- és feldolgozóipar támogatása: gyümölcsle gyártás, szőlőmag feldolgozás, olaj- és ecetgyártás; helyi termékek szerepének növelése, fafeldolgozás
  - d) szőlőfeldolgozó, palackozó és tároló üzemek fejlesztése, közösségi használatra, megosztáson alapuló megoldások támogatása (közösségi infrastruktúra projekt továbbfejlesztése)
4. Turizmusfejlesztés új irányvonalainak kijelölése:
  - a) a térség széleskörű – kulturális, történelmi, műemléki, természeti, táji és szellemi – értékeinek felfűzése turisztikai attrakcióként, a kistelepülések sajátosságainak kiemelése
  - b) minőségi bor- és gasztrókultúra további kiépítése, térségspecifikus gasztronómia fejlesztése
  - c) túra-, kerékpár- és zarándok útvonalak kijelölése, infrastrukturális háttérének kiépítése,
  - d) víziturizmus fejlesztése, infrastruktúra kiépítése: menetrendszerinti hajójáratok indítása a kisebb települések bevonásával
  - e) mennyiségi és minőségi szálláshely-fejlesztés: a nagy volumenű szálláshelyfejlesztés helyett kisebb minőségi szálláshelyek, butikhotellak / 3*-os szálláshelyek fejlesztése

- f) egyedi termék- és attrakciófejlesztés az egészségturizmushoz, valamint az épített örökséghez kapcsolódóan (pl. Erdőbénye, mint klimatikus gyógyhely)
  - g) térségi program- és élménykínálat összehangolásának folyamatos biztosítás
  - h) a turisztikai infokommunikáció smart megoldásainak térségi szintű kialakítása
  - i) vadászturizmushoz kapcsolódó attrakciófejlesztés
  - j) családbarát kínálat fejlesztése
  - k) a keleti és V4 piacok felé nyitás elősegítése, ennek fejlesztése
  - l) oktatásturizmus feltételeinek kialakítása: A kreatívipar eseményeinek térségbe vonzása, a térség start-up és programozó bootcamp rendezvényhelyszínként való pozicionálása; Nemzetközi borszemináriumok szervezése és tudományos konferenciák, nemzetközi tudásfesztiválok borvidékre csábítása. (pl. Brain Bar, TedX előadások szervezése)
  - m) új célcsoportok megszólítása: „digitális nomádok”, valamint senior turisták megszólítását célzó tevékenységek
5. Nemzetközi szintű térségi marketing tevékenység megvalósítása, hozzá kapcsolódó szervezet létrehozása, a térség nemzetközi láthatóságának javítása
- a) helyi termékek piacra jutása bel- és külföldön (pl. tokaji bor), védjegyrendszer kialakítása, tudatos márkáépítés
  - b) térségi turizmust népszerűsítő marketing stratégia kidolgozása, megvalósítása
6. A térség társadalmi helyzetének javítása, a fiatalok térségbe vonzása gazdasági és otthonteremtési intézkedésekkel
- a) „LAKjól Tokaj-Hegyalján!” projekt kidolgozása az állami otthonteremtési eszközökkel összhangban
  - b) a települési önkormányzatok számára ingatlanvásárlási támogatás biztosítása a kedvező településkép, ingatlanfejlesztés céljából
  - c) infokommunikációs technológiák fejlesztése (a környező nagyvárosokban élő digitális vállalkozások és home-officeban dolgozók borvidékre vonzása érdekében)
7. Az agrárgazdaság fejlesztése, komplex vidékfejlesztés
- a) szőlő- és borágazat termelési és piacra jutási feltételeinek javítása, felvásárlási árakhoz kapcsolódó szabályozás kidolgozása
  - b) fajtanemesítés és szelekció, termőhely védelme
  - c) történelmi dűlők szőlőtermesztési rehabilitációja, további dűlőutak karbantartása
  - d) gyümölcsstermesztés: szociális vállalkozás-fejlesztés mintaprojektek kialakítása, társadalmi problémára reagáló, innovatív vállalkozások hálózatba tömörítése

8. Humán erőforrás fejlesztés, a térségben élők jól-létének fejlesztése, tudásmegosztás elősegítése
  - a) további bölcsőde, óvoda és iskola fejlesztések
  - b) oktatási és kutatási szakmai háttér javítása, Tokaj-Hegyalja Egyetem népszerűsítésének felgyorsítása, nemzetközivé tétele
  - c) duális képzési rendszer megvalósítása a szőlészet és borászat ágazatához igazodva;
  - d) élelmiszeripari és könnyűipari szakmaképzés biztosítása
  - e) fiatalok első lakáshoz jutásának támogatása a térség településein
  - f) szociális infrastruktúra fejlesztése
  - g) idősellátás fejlesztése
  - h) helyi közösségek fejlesztése a térségi kötődés miatt, identitásra vonatkozó fejlesztések erősítése, egyesületeket támogatni, a fiatalok ottmaradását segíti
  - i) idősödő és időskorú népességet célzó képzések szervezése: cél az érintett munkanélküli személyek munkaerőpiaci integrációja, (ön)foglalkoztatása
9. Térségi együttműködések fejlesztése, megvalósítása
  - a) a térség polgármestereinek formális együttműködése mellett operatív együttműködés szorgalmazása
  - b) pályázati projektek megvalósítása több település részvételével
  - c) egyenlőbb forráselosztás kialakítása
10. A Borvidék nemzetközi szerepének erősítése:
  - a) interregionális innovációs projektekben való részvétel erősítése, határmenti együttműködések szerepének kialakítása, térségi stratégiai együtt gondolkodás
  - b) Kassa kulturális életéhez való kapcsolódás elősegítése
  - c) angol nyelvű kulturális események szervezése
11. Klímatudatos társadalom és fenntartható, energiatudatos települések fejlesztése
  - a) Smart településfejlesztési megoldások, energiahatékonyság valódi növelése, a települések klímastratégiáinak, SEAP/SECAP programjainak elkészítése, a célok monitorozása
  - b) a társadalom mindennapi klímatudatosságának erősítése, életmódjába történő beépítésének elősegítése, képzések és rendezvények segítségével.

1. Célrendszer bemutatása

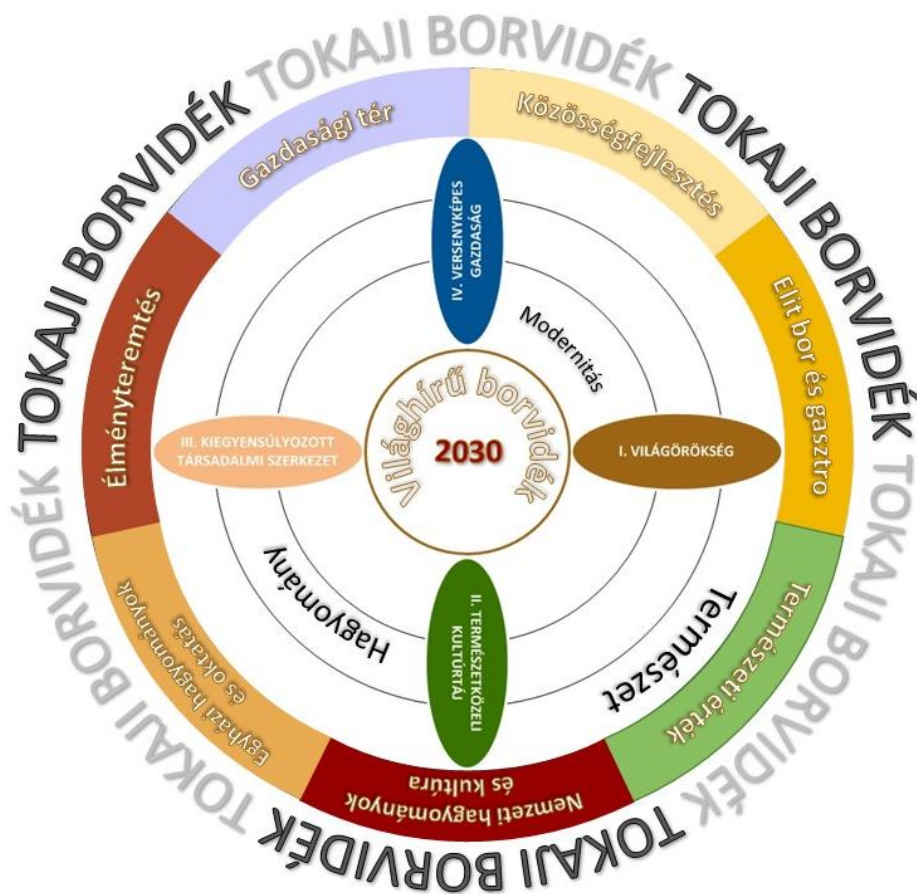
1. 1. Jövőkép

A Tokaji borvidék értékeinek figyelembevételével, a hosszú távú területfejlesztési koncepció az alábbi jövőképet és átfogó célokat jelölte ki, melyek középtávú megvalósítása a célokhoz illeszkedő program stratégiai célrendszere és intézkedései révén biztosított

„Világhírű Borvidék 2030”

A Tokaji borvidék a fejlett és fenntartható természet, társadalom és gazdaság térsége, minőségi élettér és lakókörnyezet, melyet a helyi közösségben rejlő egyedi értékeken alapuló hagyomány és modernitás harmóniája jellemez.

A területfejlesztési koncepció jövőképe és célrendszere

1. 2. Átfogó célok

A Tokaj Borvidék, mint kiemelt térség fejlesztésének átfogó céljainak meghatározása a térség kiemelten egyedi jellegéhez kapcsolódik, így a borvidék táj- és környezetvédelmi, fenntarthatósági szempontjaival összehangolt, minőségi oktatási, szociális, gazdasági tevékenység ellátására, magas színvonalú és fenntartható turizmus fogadására alkalmas térség kialakítása. Az országosan és nemzetközileg is egyedi természeti környezet, kulturális háttér és potenciális borászati termékportfólió, erre alapozva pedig a minőségi bortermelés kialakításával és értékesítésével a Tokaji borvidék turizmusának komplex és fenntartható fejlesztése kiemelt figyelmet kapjon.

I. CÉL: A Tokaji Borvidék Magyarország elsőszámú borvidékévé váljon, valamint a világ bortérképén vezető helyet foglaljon el. Cél, hogy a tokaji bor prémium minőségéről legyen híres, a termőterület hazai és nemzetközi szinten példaértékűvé váljon, a borászatok a legmagasabb szintű minőségbiztosítási előírásokat kövessék, a termőterületek maximális és hatékony kihasználása mellett, mindenkor szem előtt tartva a környezeti fenntarthatóságot;

II. CÉL: A természetközeli, világörökségi kultúrtáj fenntartható területhasználattal járuljon hozzá a térség ökológiai sajátosságainak és sokszínűségének a megőrzéséhez. A természettel harmonikus gazdaságfejlesztések alapja a meglévő természeti értékek megőrzése és lehetőség szerinti fejlesztése, bemutatása legyen. A turisztikai szolgáltatók minőséget képviseljenek, a kereslet hazai és nemzetközi volumene fokozatosan növekedjen. A térség prémium célterületté váljon a vendégek számára, Budapest és a Balaton után a harmadik legkedveltebb úticélja legyen hazánknak, köszönhetően a fenntartható turizmusfejlesztésnek, hálózatban megjelenő attrakciók kínálatának, valamint a térség egységes arculati megjelenésének.

III. CÉL: Vonzó, élhető lakókörnyezet jöjjön létre, a térség népességmegtartó ereje növekedjen és kiegyensúlyozottá váljon. A borvidék minőségi oktatási intézményeivel, nemzeti, egyházi és különféle helyi kulturális hagyományokat ápoló, a modern kor kihívásaira reflektáló aktív közösségei számára pezsgő életteret biztosítson. A lakosság korösszetétele javuljon, a térség vonzó képet biztosítson a fiatalok számára a letelepedéshez. Az itt élők klíma- és energiatudatos magatartása kimagasló legyen, a térség szervesen kapcsolódjon a körforgásos gazdasághoz, zöld kezdeményezésekhez.

IV. CÉL: A vidék fejlesztéséhez kapcsolódó, helyi kezdeményezéseken alapuló, stabil jövedelmet biztosító, értékteremtő munkahelyekkel, komplex ipari és innovatív vállalkozási

környezettel, fenntartható mobilitási feltételekkel rendelkező **fejlett és versenyképes gazdasági térség** jöjjön létre, minőségi és széleskörű turisztikai attrakciókkal és szolgáltatásokkal, vonzó településképpel. A térségben jelenjenek meg a digitalizációhoz kapcsolódó új ágazatok, start-up vállalkozások és kvalifikált munkaerőt igénylő smart, innovatív ágazatok, dinamikus gazdasággal rendelkező terület jöjjön létre. A térség kiválóan megközelíthető legyen, emellett fejlett digitális háttérrel rendelkezzen.

1. 3. A horizontális célok bemutatása

1.3.1. Fenntarthatóság szempontjainak teljes körű érvényesítése

A környezeti fenntarthatósági szempontoknak kiemelt figyelmet kell kapnia a fejlesztések előkészítése, megvalósítása és a létrehozott eredmények fenntartása során, cél legyen a zöld közbeszerzések lebonyolításának előnyben részesítése, az energiahatékony megoldások alkalmazásának ösztönzése az infrastrukturális beruházások tervezése és megvalósítása során, a barnamezős beruházások előnyben részesítése a zöldmezős fejlesztésekkel szemben, a hulladékok elkülönített (szelektív) gyűjtésének ösztönzése, a rekultiváció elősegítése (bányászati tevékenység, elhagyott iparterületek). Végül nem utolsósorban a fenntartható, a helyi adottságokhoz és teherbíró képességhez illeszkedő kiegyensúlyozott tájhasználatát, a természeti értékek, vízbázisok védelmét, a környezeti károk/szennyezés csökkentését, az értékőrzés általános érvényesítését jelenti. Törekedni kell a gazdasági fenntarthatóság szempontjainak érvényesítése során a fejlesztések megvalósításakor a rendelkezésre álló források hatékony felhasználására, gazdaságilag önfenntartó beruházások megvalósítására. Fontos a megfelelő lépték megválasztása, az adott fejlesztési igények racionális és erőforrás-hatékony módon történő kielégítése, a fizikai és soft, program jellegű beruházási elemek megfelelő arányának kialakítása. A jövőben elsődleges, hogy az itt élők, gazdasági és önkormányzati szereplők klíma- és energiatudatossága jelentősen javuljon, épüljön be a mindennapi, hétköznapi életbe a fenntartható magatartás, ennek elősegítése pedig az itt levő véleményformálók, döntéshozók egyik legfontosabb feladata helyi klímavédelmi, az energiahatékonyasághoz és a karbonsemlegességet célzó stratégiák készítése, nem csupán kötelezően előírt, sok esetben látszatintézkedés elkerülése helyett jól látható, minden célcsoport számára szemléletformálás megvalósítása.

A fejlesztési célok és elképzelések tervezése és kivitelezése során be kell tartani a védett természeti területek és a Natura 2000 hálózat területeire vonatkozó jogszabályokat. Az országos jelentőségű védett természeti területekre vonatkozó előírásokat a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezései, míg a Natura 2000 területekre vonatkozó szabályozásokat az európai

közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet rendelkezései tartalmazzák.

1.3.2. Esélyegyenlőség megteremtése

A fejlesztések során kiemelten kell kezelni az esélyegyenlőség lehetőségének megteremtését és érvényesítését, amely magában foglalja a hátrányos helyzetű, speciális igényű társadalmi csoportok (iskoláskorúak, idősek, kisgyermekesek, kismamák, látás-, mozgássérültek, és mozgáskorlátozottak, alacsony státuszúak, stb.) érdekeit. Ez egyrészt kiterjed a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés megvalósítására, a társadalmi csoportok igényeihez kiterjesztett szolgáltatások fejlesztésére, a közjavakhoz, közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítására, másrészt, a társadalmi befogadást és felzárkóztatást szolgáló fejlesztések ösztönzésére. Emellett cél a minőségi foglalkoztatás fejlesztése, megteremtése, valamint az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása.

1.3.3. A partnerségi kapcsolatok figyelembevétele

A partnerség elvének érvényesítése a térségfejlesztési és programozási folyamat során többek között a helyi lakosság, civil szervezetek, önkormányzati és térségi államigazgatási intézmények, nemzeti park, magánszektor és egyéb érintettek bevonásával történő közösségi tervezésben, iterációs folyamat eredményeként, a társadalmiasítás, a nyilvánosság, átláthatóság biztosításában, a szemléletformálás és társadalmi felelősségvállalás erősítésében, és nem utolsósorban a határon átnyúló együttműködések keretében valósul meg. Utóbbi kiemelt fontosságú, így az interregionális innovációs együttműködések kialakítása, a határmenti kohézió megteremtése, közös gazdasági programok és területek fejlesztése a térség fejlődésének alapvető pillérévé válhat.

1.3.4. A térségfejlesztés integrált szemléletű megvalósítása

Az integrált térségfejlesztést, mint horizontális célt a nem egymással versengő települések vonatkozásában meghatározott fejlesztések, hanem egyedi értékeken alapuló, közösségi szinten megvalósuló komplex fejlesztéspolitika támogatása jelenti, mely során a települési érdekérvényesítés a térségi szempontokkal összhangban kell, hogy történjen.

A településeknek a közösségi érdekek mentén, egymást erősítve, valós és jól látható konszenzusra kell jutniuk a kívánt térségfejlesztési cél elérése érdekében. A térségnek egységesen kell megjelennie, a településeknek pedig az eddigieknél jóval erőteljesebben szükséges együttműködni. Az együttműködés vertikális integrációt hoz létre, amiben minden településnek megvan a maga helye és szerepe. Az igazi konszenzushoz az kell, hogy a települések hajlandóak legyenek a hosszú, illetve nagytávra vonatkozó irányvonalak mentén a megegyezésre.

1. 4. A Tokaji borvidék, mint sajátos adottságú terület

1.4.1. Világörökségi terület

Tokaj-Hegyalja, az UNESCO által 2002-ben világörökségként elismert történelmi borvidék kultúrtáj, olyan kiemelkedő egyetemes értékkel rendelkező terület, melyek védelme, fennmaradása és megőrzése nemzeti érdek, egyben Magyarország nemzetközi egyezményben vállalt hosszú távú kötelezettsége. A világörökséggé nyilvánítással elismert kiemelkedő egyetemes érték fennmaradásának biztosítása során kiemelt figyelmet kell szentelni az azokat megtestesítő attribútumcsoportok sértetlen és hiteles állapotban történő megőrzésének. A kiemelkedő egyetemes érték és az ezt hordozó attribútumok az ezeréves, folytonos megújulásra képes szőlészeti-borászati kultúra, hagyományok és szellemi tőke, a történelmi pincék, az épített és tárgyi örökség, a több évszázados múltra visszatekintő tájhasználat, a földtani és felszínalaktani adottságok és élővilág szinergiája, az élő és élettelen természeti értékek sokszínűsége sértetlen és hiteles fenntartásának. Tokaj-Hegyalja fejlesztése ezért a mindenkor hatályos világörökségi kezelési tervben foglaltak szerint kell, hogy történjen. A világörökségi értékek megőrzése az összes intézkedés tervezését és végrehajtását kötelezően átható horizontális szempont. A 2011. évi LXXVII. világörökségi törvény 8.§ (6) bekezdésében előírt – a 12.§ (2) bekezdése és 13.§ (2) bekezdése által is megerősített – kötelező tervhierarchiára tekintettel a helyi fejlesztési terveknek igazodniuk kell a Kezelési Tervhez. Ehhez kapcsolódnak a Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület kezeléséről és kiemelkedő egyetemes értékének védelméről szóló 362/2019. (XII. 30.) Korm. rendeletben foglalt jelenleg hatályon kívül álló, ugyanakkor iránymutatásként szolgáló rendelkezések

A világörökségi területek világörökségi kezelési tervében foglaltak figyelembevételével kell különösen a területrendezési tervet, valamint a területfelhasználás rendjét és a területhasználat szabályait érintően a településrendezési eszközöket felülvizsgálni, és szükség esetén módosítani, összhangba hozni.

1.4.2. Terroir és tudásbázis

A terroir a Tokaji borvidék egyedi értékei között szerepel, ezért a térség sajátos adottságaként, kiemelt figyelmet igényel. A szőlőtermesztést befolyásoló természeti tényezők, így a mikroklíma, geológiai viszonyok, a talaj, a fekvés, a tájolás, az éjszakák és a nappalok közötti hőmérsékletkülönbség, a csapadékeloszlás, a napsütéses órák száma, a napsugarak dűlőkre eső dőlésszöge, a vízelvezetés stb. a dűlőklasszifikációval együttesen olyan egyedi értéket képviselnek, amelyek egyértelműen meghatározzák a bor minőségét. Mindezt kiegészítve a szőlészeti és borászati tevékenységben rejlő tudásbázissal, szellemi tőkével, a borász hozzáállásával,

elhivatottságával, tapasztalatával olyan többletet adnak, ami a Tokajit az egész világon egyedivé teszi.

Az igényes terroir-borok nemzetközi szinten is sikeressé és ismertté teszik a borvidéket, általa az idegenforgalom új ágaként fejlődik a világban a terroir-turizmus. Kóstolva és megkedvelve egy adott borvidék termését, egyre több emberben merül fel a gondolat, hogy ellátogasson a borvidékre, megismerje a tájat és lehetőség szerint találkozzon a termelővel is. A világszínvonalú borászati tevékenységben rejlő tudásbázis, a szellemi tőke, mint érték a térség képzési programjának alapja (világhírű borászok), kutatás-fejlesztés erősítése.

1.4.3. Turisztikai térség

A terciér szektor részét képező, napjaink legdinamikusabban fejlődő ágazataként számontartott idegenforgalmi szektor pozitív gazdasági hatásai megkérdőjelezhetetlenek a Tokaji borvidék esetében, azonban a turizmusban rejlő potenciál sokkal nagyobb, mint ahogyan azt a statisztikai adatok igazolják. Az a tény, hogy a térség egésze, turisztikai desztinációként messze elmarad például egészség-turisztikai helyszíntől, nemcsak a szálláshelyek és szolgáltatások, programlehetőségek minőségi elmaradásának következménye, hanem annak is, hogy a Tokaji borvidék nem rendelkezik egységes arculattal, továbbá nem jelenik meg kellőképp a turisztikai kínálat között, a térséget népszerűsítő kiadványokban. A térségben megvalósult minőségi szálláshelyfejlesztések kiemelten érzékeltették hatásaikat a turisztikai kereslet növekedésében, ezért is fontos, hogy a jövőben a természeti szempontokat messzemenően figyelembe vevő fejlesztések a minőség felé törekedjenek, igaz ez mind a szálláshelyek, attrakciók, valamint a kultúrához és rendezvényekhez kapcsolódó események kínálatára is. A szálláshelyfejlesztés másik fontos szegmensét adják a falusi turizmushoz kapcsolódó férőhely-kapacitások bővítése, amely egyszerre generál gazdasági és társadalmi hasznokat a települések számára, hozzájárulva a helyi lakosság életminőségének javulásához. A fejlődés első lépcsőfoka lehet, hogy a térség kihasználja, hogy a Borvidék idegenforgalmi szempontból is fókuszpontba került 2016. év végétől. A turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról szóló **429/2016. (XII. 15.) Korm. rendelet** 1. számú mellékletében Magyarországon három térséget határolt le: Balaton; Sopron-Fertő; **Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térséget**. A Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség további három alterületet foglalt magába: Tokaj turisztikai fejlesztési térség 72 településsel, Felső-Tisza turisztikai fejlesztési térség 25 településsel és a Nyírség turisztikai fejlesztési térség 7 településsel. A 2016. évi rendelet szerint „kiemelt turisztikai fejlesztési térség olyan turisztikai térség, amely a beutazó turizmus szempontjából kiemelkedő jelentőségű vagy célzott fejlesztések eredményeként azzá tehető, ezért koncentrált fejlesztéséhez országos érdek fűződik.” Ezek fejlesztésére az állam 100%-ban állami tulajdonban álló nonprofit gazdasági

társaságokat létesít. A terület lehatárolásakor a rendeletben csak a turisztikailag releváns településeket sorolták fel, de ez nem azt jelenti, hogy a területen található egyéb települések ne lennének a fejlesztési régió részei.

2020-ban a Kormány átalakította hazánk turisztikai térképét és a turisztikai térségek meghatározásáról szóló **429/2020. (IX. 14.)** Korm. rendeletnek megfelelően Magyarországon 11 turisztikai térséget jelölt ki a Turizmus 2.0-val összhangban. A Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség a Tisza jobb és bal parti településeit fogja össze.

Végül önállóan került nevesítésre, a Borvidéket is magában foglaló Tokaj-Zemplén Térség. A fejlesztésének szükségességét megalapozó kormányzati intézkedésekről szóló 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozat és a Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Program megvalósításához nyújtandó célzott pénzügyi támogatás felhasználásának feltételrendszerét a 2038/2020. (XII. 29.) Korm. határozat rögzíti, a pénzügyi támogatás felhasználását a meghatározott fő fejlesztési irányok mentén. A 2020. év végén elkészült Tokaj-Zemplén Regionális Fejlesztési Terv célul tűzte ki, hogy Tokaj-Zemplén térsége Budapest és Balaton után a harmadik legjelentősebb turisztikai régiója legyen Magyarországnak. A Program előkészítésére és megvalósítására a Tokaj-Zemplén térség fejlesztéséért felelős kormánybiztos irányítása mellett, a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács bevonásával kerül sor.

1. 5. Stratégiai célok

A Tokaji borvidék fejlesztésének középtávú stratégiai céljai az átfogó célok elérését szolgálják, azokhoz, illetve a hosszú távon érvényesítendő fejlesztési elvekhez és irányvonalakhoz illeszkedve kerültek meghatározásra. Az egyes stratégiai célok a térség fejlesztési koncepciójának átfogó céljainak megvalósulását több szinten is támogatják.

1. VILÁGHÍRŰ TOKAJI	<p>Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia:</p> <p>Az egyik legfontosabb stratégiai cél az ezeréves hagyományokra, szőlészet-borászati kultúrára, szellemi tudásbázisra, helyi minőségi termékekre alapozott prémium bor és gasztronómia, mint húzóágazat fejlesztéseinek komplex és összehangolt támogatása a Tokaji borvidéken. Cél, hogy a térség elsősorú borturisztikai desztinációvá váljon, prémium/elitborokról legyen méltán és továbbra is híres, illetve a desztinációban az élményigérethez megfelelő minőségű szolgáltatási tartalom párosuljon.</p> <p>Helyi gazdaságélénkítés:</p>
------------------------	--

2. ÉLÉNK HELYI
GAZDASÁG
– DINAMIKUS TOKAJ

A stratégiai célok között kiemelt figyelmet kap a gazdaságfejlesztés. Fontos, hogy a borvidék gazdasága több lábon álljon, a térség jövedelemtermelő képességének és foglalkoztatási helyzete javuljon. Cél a helyi kezdeményezéseken alapuló vidékfejlesztés, a fenntartható léptékű, a tájképbe illeszkedő, a klímavédelmi szempontokat előtérbe helyező, egyértelműen az innovációhoz és smart megoldásokhoz kapcsolódó gazdaságfejlesztési projektek támogatása, a helyi és nemzetközi tudásbázisokkal történő együttműködés révén, határmenti kapcsolatok erősítésével, térségi együttműködések kialakításával. Cél egy élénk helyi gazdasággal rendelkező, dinamikus térség kialakítása.

Világörökségi kultúrtáj védelme

3. ÉLŐ
ÖRÖKSÉGÜNK

A borvidék hírnevét világörökségi státusza is adja. Stratégiai cél a magterület és védőzóna épített és szellemi értékeinek, örökségének védelme, hagyományainak őrzése, innovatív bemutatása, oktatásban történő megjelenítése, figyelembe véve a kapcsolódó szabályozásokat.

Szellemi örökség és kultúra ápolása

4. EZER ARCÚ
KULTÚRA

Stratégiai célként fogalmazódott meg az, hogy mind a helyiek, mind pedig az ide érkezők számára tudatosuljon, hogy kulturális szempontból egy rendkívül egyedi térséget jelent a Tokaji Borvidék. A sokszínű művészet és kultúra jelenlétének biztosítása, a szellemi örökség és kultúra ápolása, feltételeinek megteremtése, továbbá diverzifikált, magas minőséget kínáló kulturális és művészeti programok, a térséghez méltó rendezvények megvalósítása a társadalmi kohézió megteremtésében, valamint az élhető lakóhely kialakításában is kiemelt jelentőséggel bír.

Egyedi természeti értékek megőrzése:

5. TERMÉSZETESEN
TOKAJ-HEGYALJA

A természet védelme, az értékek megőrzése alapvető fontosságú stratégiai cél. Tokaj-Hegyalja természeti értékeinek fenntartható, ökológiai tájhasználaton és vízgazdálkodáson alapuló védelme, a természetközelség és biodiverzitás megőrzése, fenntartható erdőgazdálkodás megvalósítása, a klímavédelem, klímatudatosság beépítése az itt élők mindennapi tevékenységébe a jövő nemzedék számára biztosítja az élhető térség létrejöttét.

Egyházi hagyományok ápolása

6. HITHŰ
BORVIDÉK

A Borvidék számos vallásnak otthont adó térség, az ehhez kapcsolódó épített öröksége is sokszínű, értékes. Stratégiai cél az egyházi hagyományok ápolásához, a vallásturizmushoz kapcsolódó fejlesztések megvalósítása. Az egyházi intézmények felújítása, zarándokutak és kiegészítő szolgáltatások fejlesztése. Vallásturisztikai marketing tevékenység fejlesztése.

Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása:

7. KÉPZETT
TÉRSÉG

A Borvidék egyik legfontosabb kihívásához, a népességfogyáshoz, a fiatalok elvándorlásához kapcsolódó stratégiai cél egy kiváló oktatási intézményrendszerrel rendelkező térség kialakítása. Célként fogalmazódik

8. AKTÍV ÉLET –
PRÉMIUM DESZTINÁCIÓ

meg a térség identitásának növeléséhez és a munkaerőpiaci igényekhez illeszkedő oktatásfejlesztés és képzési struktúra kialakítása, a Tokaj-Hegyalja Egyetem nemzetközi jelentőségi felsőoktatási központtá történő fejlesztése, a térség népességmegtartó erejének növelése és gazdasági pozíciójának erősítése érdekében.

Turizmusfejlesztés

A Borvidék jövőjének egyik legfontosabb pillére a turizmusfejlesztéshez kapcsolódó stratégiai cél. Kiemelt turisztikai térségként cél az élményteremtéshez kapcsolódó turisztikai attrakciók, szolgáltatások összehangolt minőségi fejlesztése (különösképpen a szálláshely- és vendéglátóhelyek fejlesztése), turisztikai hálózat és élménykínálat összekapcsolása, a turizmusban rejlő potenciál és adottságok további kihasználása, a bor- és gasztronómiai turizmus erősítése, a borvidék nemzetközi és hazai turisztikai pozíciójának erőteljesebb érvényesítése.

Helyi közösségfejlesztés:

9. OTTHONUNK TOKAJ

Helyi identitástudattal rendelkező, aktív közösségek jelenlétének ösztönzése, az itt élők jól-létének megteremtése, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a jövedelmi viszonyok növelése, a lakosság egészségtudatosságának erősítése, klímatudatosságának növelése, a társadalmi befogadás és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásának és integrálásának segítése a kiegyensúlyozott társadalmi szerkezet érdekében. A fiatalok lakáshoz jutásának támogatása az állami segítségnyújtás mellett, továbbá az új típusú foglalkoztatottak csoportját célzó, a letelepedésüket elősegítő programok indítása (pl. kreatív szakemberek, szellemi munkát végző fiatal értelmiségiek, családok).

Települési környezet fejlesztése:

10. MEGÚJULÓ
TELEPÜLÉSEK

A helyiek és az ide érkezők számára is 21. századi településkép, humán infrastruktúra szolgáltatások fejlesztése stratégiai cél, amely magában foglalja a települési környezet javítását, az infrastruktúra és szolgáltatások, intézmények fejlesztését, megújult és borvidék történelméhez igazodó településképpel együtt.

Közlekedésfejlesztés:

11. ELÉRHETŐ
TELEPÜLÉSEK

A Borvidék versenyképességének növelése érdekében kiemelt stratégiai cél megközelíthetőségének javítása. Cél a térségi (légi, közúti, vasúti, vízi) elérhetőség, valamint a térség belső közlekedési rendszerének javítása a racionális munkamegosztáson és valós igényeken alapuló, környezetbarát és hatékony közlekedési rendszer működtetése kialakításával.

Egységes térségi arculat kialakítása:

12. VONZÓ
BORVIDÉK

Ahhoz, hogy a borvidék nemzetközi és hazai szinten jól azonosítható legyen, cél egy egységes térségi arculat kialakítása, borvidéki márkanév kiépítése, a szolgáltatások minősítési rendszerének kidolgozása, átfogó turisztikai marketing- és menedzsmenteszközök segítségével, figyelembe véve a

Magyarország márkához, a Magyar Bor Személyesen márkához és a Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség márkakoncepcióhoz és arculathoz való illeszkedést.

2. Prioritások leírása

---

2. 1. Prioritás: Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése

Stratégiai cél

VILÁGHÍRŰ TOKAJI

Specifikus célok

- A prioritás fókuszában a kifogástalan minőségű borkészítés feltételeinek javítása, szőlészeti fejlesztések megvalósítása, a borvidékre jellemző egyedülálló terroir megóvása és kihasználása, a magas szintű gasztronómia és kulináris élvezet és élmény megteremtése áll, többek között a helyben előállított prémium minőségű alapanyagok felhasználásával.
- A termelőkben egyrészt ki kell alakítani azt az identitástudatot és elkötelezettséget, amelynek birtokában minden borász azzal az attitűddel készítse a borait, hogy a világ egyik legjobb borvidékén termelhet, és tegyen meg mindent tevékenysége során a kifogástalan minőség elérése és fenntartása érdekében.
- Másrészt prioritás, hogy az itt élők számára elérhető legyen minden olyan infrastrukturális háttér és eszköz, amely hozzájárul a prémium minőségű bor előállításához.
- Folyamatosan biztosítani kell azt a szakember állományt, aki a szőlőművelés- és borászat, termelés és előállítás terén megfelelő tudással és képzettséggel rendelkezik.
- Biztosítani kell a hazai, illetve nemzetközi szintű tudásmegosztást, mely a minőségi borelőállítás folyamatát erősíti.

A borkultúrával együtt a térség gasztronómiai kultúrájának, a minőségi étkezési és vendéglátási kultúrának fejlődését célozzák meg a prioritáshoz tartozó fejlesztések. A két terület egysége, vagyis a prémium minőségű bornak kifogástalan gasztronómiával, vendéglátással és környezettel kell párosulnia, így a minőségi alapanyagok, helyi termékek termelése, feldolgozása és a Tokaji Borvidék gasztronómiai fellendítése is fejlesztési prioritásként jelenik meg.

Eredményesség kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
A program hatására a támogatással felújított dűlőút hossza (km);	Hegyközségek Nemzeti Tanácsa

Megvalósult K+F projektek száma	Tokaj-Hegyalja Egyetem, Tarcali Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet
Térségi minőségbiztosítással, védjeggyel ellátott termékek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft.,
A Tokaji Borvidék borászatainak megjelenése önálló, a Borvidéket népszerűsítő hazai gasztronómiai eseményeken	Hegyközségek Nemzeti Tanácsa

Intézkedések leírása

2. 1. 1. Dűlőúthálózat fejlesztés

A Tokaji Borvidék fejlődésének kulcsa a szőlőtermesztéshez és a borkészítéshez kapcsolódó munka kiemelkedően magas színvonalra emelése. A jelenlegi szőlőültetvények időjárási viszonyoktól független, biztonságos megközelítése az okszerű, ütemezett és a rendkívüli időjárási körülmények által megkövetelt munkák elvégzésének alapfeltétele. Megfelelő úthálózat hiányában az ültetvények csak jelentős többletköltséggel közelíthetőek meg és a termék minőségének megőrzése is veszélybe kerül. A borvidéki dűlőúthálózat – amely egyszerre szolgál csapadékelvezetési, meliorációs és közlekedési célokat – állapota jellemzően leromlott, illetve hiányos, bizonyos területek csak nagy kerülőkkel közelíthetőek meg. Amennyiben nem történik változás, egyes szőlőterületek megközelíthetetlené válnak, és veszélybe kerül a jelentős értékkel bíró dűlők művelése.

A dűlőutak elsődlegesen agrár-logisztikai funkciót töltenek be, az időszakos munkaszervezés, termesztési-ápolási-betakarítási munkálatok, munkaműveletek alapfeltétele. Fejlesztésük során törekedni kell olyan útszakaszok kialakítására, amelyek alkalmasak rekreációs, aktív turisztikai programok lebonyolítására. Megközelíthetővé, elérhetővé teszik a lakóövezeteket, települési központokat, releváns turisztikai (kulturális és természeti) vonzerőket, attrakciókat, borászati objektumokat (prémium dűlőket, borházakat, pincészeteket), A megfelelően kialakított és hálózatba csatolt dűlőutak vonzó terepe a természetjáró, a kerékpáros és a lovas turizmusnak egyaránt.

A helyreállított kőteraszok, mint a turisták számára szervezett dűlőtúrák kilátó és megálló pontja, turisztikai látvány elem és a Borvidék jellegzetes épített öröksége, tájképi elme is.

Fontos, hogy az újonnan létesülő külterületi épített szilárd burkolatú utak és úthálózat nyomvonala szőlő kataszterbe sorolt, művelt területeket érjen el. Kialakításuk olyan műszaki megoldást kövessen, amely hosszútávon és alacsony karbantartási költségek mellett fenntarthatók.

A jövőbeni dűlőútfejlesztések elsődleges megvalósítói, és üzemeltetői a borvidék önkormányzatai. Cél a borvidéki (hegyközségi) dűlőúthálózat kiépítettségének, elosztásának, arányának területi (hegyközségek közötti) kiegyenlítése.

2. 1. 2. Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció támogatása

Az intézkedés keretében szükséges egy nemzetközileg is kiemelkedő kutatási infrastruktúra kialakítása, mely módszertani, technológiai, ökológiai, tájhasználati és vízgazdálkodási kutatásokat, a klímaváltozáshoz való adaptációs lehetőségek vizsgálatait teszi lehetővé Tokaji borvidéken. Ennek alapját a tarcali Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet, valamint a Tokaj-Hegyalja Egyetem képezheti, így az intézmények fejlesztése a térség szempontjából is kiemelkedő jelentőségű.

Emellett fontos a klímaváltozáshoz történő adaptáció, nevezetesen új szőlőfajták telepítéséhez kapcsolódó kutatások (amelyek figyelembe veszik a telepítéshez, természetvédelemhez kapcsolódó szabályozásokat, más növényfajok védelmét), az északi lejtők bevonása, az alkalmazkodás nyomonkövetése, ez a tarcali kutatóintézet egyik legfontosabb feladata.

A kutatás-fejlesztési tevékenység támogatása egyrészt segíti a Tokaj Borvidéken a tudásbázis egyesítését és előmozdítja az ágazaton belül a borvidék pozícionáltságát, másrészt egy fejlett, kimagasló szőlészeti-borászati kutatóintézet mintaként szolgálna más borvidékek számára, így nemzetközileg versenyképes tudásközpontok alakíthatóak ki. A borvidékek kutatóintézeteinek együttműködése révén kiemelkedő színvonalú tudományos, nemzetközi jelentőségű kutatási eredmények szülehetnek.

A fejlesztések során kialakítandó kutatólaborok valódi agrár-tudásközpont szerepét tölti be, mely hosszú távon hozzájárul további komplex agrárgazdasági, tájhasználati fejlesztések megvalósulásához, helyi ökológia- és társadalomtudatos átalakulásához. A kutatás-fejlesztési projekt hosszútávon segíti a Tokaji Borvidék tájjellegű termékfejlesztését, a helyben történő élelmiszer-feldolgozás hatékonyságának és nyomonkövethetőségének növelése mellett.

2. 1. 3. A helyi, minőségi alapanyagok előállításának támogatása

A Tokaji Borvidék változatos környezettel, természeti és mezőgazdasági értékekkel rendelkezik. A helyi termékek előállítása a környezetre jó hatással van, tradicionális alapanyagok, ételek, kézműves termékek előkészítését előtérbe helyezi, a borvidéki szereplőket összeköti, valamint közösséget alakít ki a helyi termelők, kis és nagy vállalkozás, borászok és a borvidékre látogatók között.

A prémium minőségű borok harmonikus társítása a gasztronómiában, magas szintű szaktudást, minőség- és anyagismeretet, kifinomult ízlést feltételez. A Borvidék borai közül számos tétel

felkerült a világ multikulturális konyhaművészetének étel és itallapjaira. A Tokaji bor, az azzal készített ételek sajátos kulináris üzenetet, filozófiát és ízvilágot tükröznek. Ennek helyei, interpretálói olyan gasztro-terek lehetnek, ahol a prémium kategóriát képviselő helyi alapanyagok és borok, borpárlatok felhasználásával készült ételkülönlegességek jól megférnek egymás mellett, a tradíciót képviselő lokális és az aktuális trendet követő globális gasztronómia képviselői, mesterei, séfjei ezt az egyedi ízvilágot kulináris élményprogramként mutatják be.

Az intézkedés során a helyi specialitásokat és termékeket bemutató és készítő manufaktúrák, különös tekintettel a borkóstoláshoz és borvacsorákhoz kapcsolódó fejlesztései valósítandók meg az egyes települések sajátosságaihoz (pl. sajtok – Tarczal, Mád; vadhúsok, aszalt gyümölcsök és zöldségek – Makkoshotyka, mangalicatermékek – Szegilong, Olaszliszka, Erdőbénye; borkorcsolyák (pl. percc) – Erdőhorváti; tésztafélék – pl. Szegilong, méz, lekvár – Bekecs, Tokaj, Sátorlajújhely, Bodrogkeresztúr; borecet – Bodrogkeresztúr; savanyított és füstölt termékek – Rátka; szárnyasok – Bodrogolaszi; halak – Tokaj; mézeskalács – Abaújszántó, Sárospatak; aszúesszencia gyógyhatása – Erdőbénye; sváb ételkülönlegességek - Hercegkút) igazodva.

2. 1. 4. A Tokaji borok hazai fogyasztásának pozicionálása

A külföldi bormarketing és imázs építés, valamint a száraz furmint bor népszerűsítése mellett hangsúlyt kell fektetni a Tokaji borok, közte az aszú hazai fogyasztásának pozicionálására, rendszeressé tételére, mely a hagyományos ételekhez, édességekhez való hozzárendelés útján érhető el. Az aszú jellegénél fogva desszertbor, testes, édes, zamatos, ezért kiválóan alkalmas az ünnepi menük (pl. karácsony, húsvét, családi összejövetel) kísérőjének. Az aszú színe, az óarany tökéletesen illik az ünnep emelkedett hangulatához, marketing szempontból könnyen beépíthető a magyar gasztronómia hagyományokba. Cél, hogy a magyar lakosság és átlagfogyasztó számára a Tokaji Bor a minőséget jelentse, ehhez kapcsolódóan a borok pozicionálásánál a széles fogyasztóközönség felé történő kommunikáció is meghatározó.

2. 2. Prioritás: Helyi gazdaságélénkítés

Stratégiai cél

ÉLÉNK HELYI GAZDASÁG – DINAMIKUS TOKAJ

Specifikus célok

- A helyi adottságokhoz illeszkedő gazdasági tevékenységek támogatásán keresztül a Borvidék népességmegtartó erejének és jövedelemtermelő képességének erősítése, főként a fiatal korú generációk helyben tartása, elvándorlásuk csökkentése, új foglalkoztatási és vállalkozási formák, tevékenységi területek ösztönzése a mezőgazdaságban, és a

mezőgazdaság diverzifikációjával, a tercier gazdaság, a szolgáltatói szféra gazdasági szerepének és arányának növelésével.

A helyi gazdaságfejlesztés ágazati szinten, területileg differenciáltan jelenik meg.

A mezőgazdasági fejlesztések a térség gazdasági erejének és potenciáljának széleskörű fejlesztését szolgálják, melyek jelenthetik a gabonatermesztéshez és feldolgozáshoz kapcsolódó beruházásokat (kisméretű gabonátárolók, gabonaszárítók építését, energiahatékonyságot növelő beruházásokat), zöldségtermesztésre szakosodott vállalkozások fejlesztését (üvegházak, kertészetek, mintagazdaságok kialakítása). A helyi gazdaságfejlesztés fontos elemei a helyi alapanyagok feldolgozására szolgáló üzemek, hűtőházak és logisztikai bázisok kialakítása, a szükséges infrastruktúra beruházások megvalósításával. A térség földrajzi adottságai kiválóan alkalmasak a gyümölcstermesztésre is, így a telepítés ösztönzése és gyümölcsfeldolgozásra alkalmas helyszínek kialakítása fontos cél. A minőségi szőlőtermesztésre kevésbé alkalmas, valamint a parlagon lévő területek, hasznosítását az állatokkal tartott legelők visszaállítása biztosíthatja, az állattenyésztés szerepének erősítése a helyi foglalkoztatásban és termék előállításában játszik fontos szerepet.

A tágabb térségben (így Miskolcon, Nyíregyházán és Debrecenben) jelenlevő, nagyszámú foglalkoztatottat felszívó ipari vállalkozások alapvetően határozzák meg a társadalmi folyamatok dinamizálódását, hiszen a munkaerő helyben maradása és helyi foglalkoztatása, versenyképes jövedelem biztosítása lehetővé teszi a térség sikeres fejlődését, települési és egyéni szinten egyaránt pozitív hozadéka van. Az ipari tevékenység jelenléte ugyanis a munkaerőpiac számos csoportja, így az alacsony, közepes és magasan kvalifikáltakat is képes felszívni, ezáltal biztosítani tudja a megélhetést, pozitív vándorlást indukálhat a térségbe, emellett a térségi szaktudás is megjelenik. Az ipari tevékenységek (könnyűipar, gépiparhoz kapcsolódó ágazatok) hosszú múltjának, a rendszerváltozást követően a külföldi tőke megtelepedésének, a potenciális befektetői körnek, egyetemek közelségének, valamint a térségi gazdasági övezet és ipari parkok létrejöttének eredményeképpen egy olyan bázis alakult ki, amelyre tovább alapozni lehet a térség termelő, feldolgozó és gyártó üzemeinek fejlesztéseit. A Borvidék esetén jelenleg a városi jogállású települések mellett több olyan kistelepülést találunk, ahol potenciális lehetőség a fenntartható, a táji karaktert és védettséget figyelembe vevő ipari és helyi termék feldolgozó kisüzem „manufaktúra” kialakítása, amelyek támogatása és fejlesztése egyértelműen megoldást jelenthetnek a kistelepülések kedvezőtlen társadalmi-gazdasági problémáira, csökkenthetik a falvak elnéptelenedését, megállítva ezzel a Borvidéken tapasztalható demográfiai krízist.

- A Tokaji Borvidék kutatási és fejlesztési szektorhoz kapcsolódó vállalkozások alacsony számban jelennek meg, így az innovatív vállalkozói környezet feltételeinek megteremtése

(pl. inkubátorházak, start-upok), vállalkozások közötti K+F együttműködések ösztönzése szintén fontos szegmensét képezi a térség gazdasági fejlődésének.

- Jelentős geopolitikai adottság a térség határmenti elhelyezkedése. A határon átnyúló közlekedési folyosók (vasúti, közúti, kerékpáros, vízi, légi), és szektor kapcsolatok a gazdasági szereplők, közsféra szervezetek közötti tevékeny együttműködések, közös projektek feltételeit teremtik meg.

Eredményességi kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Mezőgazdasági fejlesztésekhez kapcsolódó projektek száma	Támogatott projektkereső
Mezőgazdasági termékek védjegyrendszerének kialakítása	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft.
Erdőterületek nagysága	KSH
Erdő- és vadgazdálkodáshoz kapcsolódó projektek száma (db)	Támogatott projektkereső
Vadászati infrastrukturális elemek létesítésének száma (db)	térségi vadásztársaságok
Iparfejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Támogatott projektkereső
K+F projektek száma	Támogatott projektkereső
Regisztrált vállalkozások száma	KSH

Intézkedések leírása

2. 2. 1. Mezőgazdasági termelést és értékesítést érintő fejlesztések

A Borvidék mezőgazdaságának legfontosabb pillére a szőlőtermesztéshez, valamint borkészítéshez kapcsolódik, amelynek fontos eszköze a szőlészek-borászok térségbe vonzása, a jelenlegiek támogatása, termékeik értékesítésében segítségnyújtás, valamint a szolgáltatásaik kiszélesítése. Tokaj-Hegyalja egyet kell jelentsen a jövőben is a minőségi, világhírű bor előállításának legfontosabb színhelyének, s ehhez minden feltételt biztosítani szükséges.

A gyümölcsstelepítésekhez, zöldség- és gyümölcsstermesztéshez kapcsolódó tevékenységek ösztönzése során a vidékfejlesztési források által kínált pályázati lehetőségek kihasználásával megvalósítható az ültetvénytelepítés, emellett gyógy-és fűszernövények telepítése, hűtőházak létrehozása, gépbeszerzések, fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatások, mezőgazdasági kisüzemek fejlesztésének népszerűsítése.

A gyümölcsfeldolgozás támogatása keretében gyümölcsfeldolgozó üzemek létrehozása valósítandó meg, melynek célja a nem bor minőségű szőlő és egyéb gyümölcsfajták feldolgozása gyümölcsléként és más késztermékként. Az előállított termékek nemcsak a gazdasági növekedést szolgálják, hanem kiszolgálhatják a térség intézményeit, elsősorban köznevelési, oktatási és szakképző intézményeket, illetve szociális ellátást nyújtó intézményeket, valamint piaci alapú élelmiszeripari feldolgozókat.

A mezőgazdasági fejlesztések másik iránya az állattenyésztés, állattartás és fajtamentés feltételeinek javítása (pl. hagyományos magyar fajták, pl. rackajuh, mangalica sertés, szürkemarha), egyrészt infrastrukturális beruházások megvalósítása (állattartó telepek korszerűsítése, építése, trágyatároló építése, új gépek és berendezések beszerzése, energiahatékonyabbá tevő fejlesztések), másrészt agrárgazdasági képzési programokban, szaktanácsadásban való részvétel útján. Fontos innovatívan, környezettudatos, ökológiai módszerek alkalmazásával újjáéleszteni, újra fogalmazni a térség ártéri tájgazdálkodását, a Bodrog árteréhez, illetve a Bodroghöz kapcsolódó termelési hagyományait és sajátosságait.

A mezőgazdasági tevékenység ösztönzése prioritás keretében lehetőséget kell biztosítani a helyi piacszervezéshez, helyi termék előállításához, a szociális célú közétkeztetéshez kapcsolódó, mezőgazdasági termékek térségi piacra jutását segítő beavatkozások megvalósítására is.

A pandémia és a vele járó globális válság helyzet rámutatott a helyi közösségek, a helyi értékek és termékek fontosságára. A vásárlói magatartás megváltozása az egészségtudatosság, a minőség irányába mozdult el. A vásárlók számára egyre nagyobb hangsúlyt kap az, hogy milyen termék kerül az asztalra, honnan és kitől. Ezért fontos segíteni a 2016-2020 között megyei TOP-ból és VP forrásokból létesült helyi termelői piacok alapanyag ellátását, termék kínálatuk további bővítését a jövőben.

A Tokaji Borvidék védjegyrendszer kialakításának célja, hogy a tokaji bor minőségéhez és jellegéhez méltó védjegyrendszer – marketing eszköz – kerüljön kialakításra, a termőhelyhez, térségi hagyományokhoz kötődő, helyben előállított borra és egyéb termékekre bevezetve.

2. 2. 2. Erdőgazdálkodás

Erdőink gazdasági és környezetvédelmi feladatok mellett, egyre nagyobb arányban közjóléti szerepet is betöltenek. A Borvidék erdőborítottsága, termőhelyi adottságai, a társadalmi elvárások, valamint a szakmai és gazdasági érvek egyöntetűen a természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás kialakítását követelik meg. Ezért fontos a tervszerű fakitermeléssel érintett hegy- és dombvidéki keménylomb erdők folyamatos, ütemezett állomány pótlása, mindezt úgy elvégezve, hogy a beavatkozás tájképi, ökológiai anomáliát és traumát ne okozzon.

A hatályos, az erdőőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény előírja az állami tulajdonú, védelmi és közjóléti rendeltetésű erdőkben a nem vágásos üzemmódú erdők arányának növelését. Az egykor hatalmas erőfeszítések árán, talajvédelmi célból, a talajerózió megakadályozására és a tájkép javítására szolgáló erdők és kopárfásítások létrehozása olyan pionír fajokkal voltak csak lehetségesek (feketefenyő, erdei fenyő), amelyek segítségével később megindult a talajfejlődés, és erre támaszkodva ma már kíméletes beavatkozással lehetővé válik a faállomány cseréje is őshonos fafajokra. A Borvidék erdőiben Magyarország számos nagyvadfaja megtalálható. Szabályozott feltételek mellett engedélyezett a gímszarvas, a vaddisznó, az őz állomány vadkárrelhárító, állomány szabályozó ritkítása, vendégek vadásztatása. A vadászok körében kedvelt a szabadterületen hajtásos és magasleses vadászat. Az ide érkező hazai és külföldi vadászok természeti környezetben fekvő, változatos szolgáltatásokat nyújtó, igényes, színvonalas szálláshelyeket keresnek. A vadászatból származó hústermékek feldolgozása, értékesítése, térségi terméként a piacra jutás és értékesítés elősegítése, valamint helyi éttermekben történő kínálata a prioritás szintén fontos elemként jelenik meg.

Az intézkedéshez kapcsolódóan lehetőség nyílik az erdei gombákat feldolgozó, szárító és egyéb gombatermékeket előállító manufaktúrák kialakítására, csakúgy mind a gyógynövény és egyéb erdei gyümölcsök, magas minőséget előállító feldolgozására. Emellett a Borvidék nagyvad állománya lehetőséget biztosít a vadhúsok feldolgozására, amely szintén a helyi termékeket, valamint a vadászturizmus fejlődését is elősegítheti. A térségben nagy hagyományokkal bír a hordókészítés, valamint a hozzá kapcsolódó fakitermelés.

A prioritás során megvalósított intézkedések a helyi erdészeti és vadászati szereplőkkel együttműködve történnek.

2. 2. 3. Ipari fejlesztésekhez kapcsolódó intézkedések

A prioritás fókuszában a feldolgozóiparhoz, járműiparhoz, logisztikához, valamint más ipari tevékenységhez kapcsolódó innovációhoz, új termékek kialakításához, egyes speciális, magas hozzáadott értékkel rendelkező ágazatok (pl. járműiparhoz és precíziós mezőgazdasági eszközök gyártásához kapcsolódó vállalkozások) fejlesztéseinek ösztönzése áll. Továbbá az ipari tevékenységet folytató vállalkozások működési környezetének javítása valósítandó meg a telephelyfejlesztések, inkubátorházak, kisebb üzemek, gyártócsarnokok létesítése révén nemcsak városi térségekben, hanem a potenciállal (befektetési szándékkal, meglévő telephellyel) rendelkező rurális területeken is. A térség kulturális örökségének inspiráló erejére épülő kreatív ipar megteremtésének ösztönzése szintén kiemelt cél. Kreatíviparnak tekintjük azokat a tevékenységeket, melyek egyidejűleg teremtenek üzleti és kulturális értéket. A legdinamikusabban

növekvő kreatívipari terület között a design, vagyis a termék-, grafika- és divattervezés ágazatok vannak Magyarországon. Biztosítani kell ezen vállalkozók borvidéki ökoszisztémájának kiépítését, térségbe vonzását, hisz a magas minőségű gasztró szolgáltatások kapcsolt termékékként is értelmezhető a design ipar szolgáltatásai, könnyen katalizálhatják a térség turisztikai fejlődését is.

Az ipari tevékenység mellett fontos kérdés a borvidéken a bányászati tevékenység jövőbeni folytatása, a világörökségi és környezeti fenntarthatóság szempontjait érvényesítő kiaknázása. Ugyanakkor nem cél újabb bányák nyitásának támogatása. A térségben jelenleg 15 engedélyezett, kitermeléssel rendelkező bánya van, mely a világörökségi terület 0,49 %-át fedi le. Továbbá 4 bánya szüneteltetési engedéllyel rendelkezik, 1 km² bányatelekkel. Ezen kívül 6 bánya, mintegy 2,2 km²-nyi területen, megrekedt a hatósági engedélyeztetési folyamatban. A 27 borvidéki településen mintegy 90 felhagyott bánya található, melyekből csak néhány hasznosult, ugyanakkor mindegyik felfogható értéként, keresve a lehetőségeket tájtudatos hasznosításukra. Fontos, hogy az ökológiai szempontú, a fenntarthatóságot figyelembe vevő bányászati stratégia készüljön, mérlegelve az ásványi vagyon arányos hasznosítását, a távlati igények és regionális/országos lehetőségek együttes értékelését, a tágabb térségben bányászati tevékenységek áthelyezési, kiváltási lehetőségeit. Szükséges meghatározni a világörökségi területen folytatott bányászati tevékenységgel kapcsolatos stratégiai célt, melyhez vizsgálni kell a bányászati tevékenység folytatása mellett és ellene szóló érveket. Továbbá, indokolt felmérni a kitermelt ásványi nyersanyagokra vonatkozó távlati igényeket (e körben korlátozó szempont az országon kívülre történő értékesítés), azoknak az ország más területén történő kitermelhetőségét, a kitermelési mennyiségek indokolt korlátozhatóságát, a bányászat zavaró hatásainak csökkentési lehetőségeit (figyelemmel a hatályos bányászati jogi szabályozásra), a bányászati tevékenységek áthelyezési, kiváltási lehetőségét (e körben a kompenzáció kérdését), az országban máshol fel nem lelhető, a régióban felhasznált sajátos építészeti alapanyagok minősülő ásványi nyersanyagok bányászatának előnyben részesítését.

Illetve magában foglalja a felhagyott bányaterületek rekultivációjának körülményeit, az érintettekkel megalkotva egy világörökségi státusznak megfelelő együttműködési kódexet.

2. 2. 4. Kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenységhez kapcsolódó intézkedések

Az intézkedés keretében megvalósuló projektek célja a kutatásban, fejlesztésben dolgozók számának a növelése. Ehhez eszközként szolgálhat a duális képzésekben résztvevő szakemberek helyben tartása, a kutatói és mérnöki innovációs bázis kialakítása, főként az élelmiszer gépipar és kreatív ipar, IKT szektor területén, nemfémes ásványi nyersanyagok felhasználásához kapcsolódó technológiák kutatása esetén. Továbbá a helyi adottságokhoz és igényekhez igazodó start-up,

valamint magas hozzáadott értéket képviselő vállalkozások letelepedésének ösztönzésének támogatása is szükséges a diverz, több lábon álló gazdasági szerkezet megteremtése érdekében.

A térség egyetemekhez való közelsége, valamint a helyben levő felsőoktatási intézmények, a magasan képzettek arányának növekedése, valamint helyben levő, főleg a nemzetgazdasági húzóágazatokhoz köthető vállalkozások jelenléte kiindulási alapot képez ahhoz, hogy a Borvidék egy megfelelő környezetet tud biztosítani a letelepedő kutatásban, fejlesztésben és innovációban tevékenykedő vállalkozások, szakemberek számára. Ezek közül kiemelhető a járműiparhoz kapcsolódó mérnöki tevékenység és kutatás, például prototípus, speciális termékek, alkatrészek fejlesztése és tervezése, továbbá olyan innovációs start-up vállalkozások megtelepedésének támogatása (modern vállalkezési környezet megteremtésével), amelyek minőségi munkakörülményeket igényelnek és informatikai hátterüknek köszönhetően nem kötődnek egy adott telephelyhez.

2. 3. Prioritás: Világörökségi kultúrtáj védelme

Stratégiai cél

ÉLŐ ÖRÖKSÉGÜNK

Specifikus célok

- A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj értékeinek megőrzése több szinten valósítandó meg. Egyrészt a világörökségi cím által megkövetelt eljárásrendek és intézkedések útján, az örökségvédelem szakmai szempontjainak messzemenő érvényesítésével, illetve a világörökségi tájat használó, annak értékeit kiaknázó, de tiszteletben tartó aktív helyi közösségek és az ide látogató turisták világörökségi értékekhez való viszonyulásán, illetve a hagyományőrzésen keresztül.

A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület kiemelkedő egyetemes értékét az évezredes (1561 óta dokumentált, 1737 óta zárt borvidékként működő), ma is eleven borászati kultúra (a szőlőtermelés és az aszú bor készítése), a borászati kultúrával kölcsönhatásban formálódott tájkarakter (a táj képe és szerkezete), a térség gazdag és sokszínű kulturális öröksége (a Tokaj-hegyaljai lakosság társadalmi-kulturális, etnikai és vallási sokszínűsége, a Tokaji aszú különleges hírneve) jelenti.

A kiemelkedő egyetemes érték része a környezeti tényezők különleges kombinációja. A szőlőművelés és a borkészítés egyedülálló formájának kialakulására ható klimatikus és környezeti adottságok - a vulkanikus lejtők és vizes élőhelyek különleges mikroklímát eredményező, a

szőlőszemek aszúsodását okozó Botrytis cinerea nemespenész megtelepedését elősegítő - együttese, továbbá a környező tölgyerdők jelenléte. A hegyaljai szőlőbirtokok, falvak, kisvárosok és vulkanikus hegyek közeteiben kézi munkával vájt történelmi (vágott- vagy lyuk-, illetve az ásott pincékből álló) pincerendszerek.

A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi kezelési tervéről szóló 485/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet határozza meg az alábbi fogalmakat:

kiemelkedő egyetemes érték: a világörökségi helyszín által megtestesített – az UNESCO Világörökség Bizottsága által ekként elfogadott – érték, amely kivételessége és páratlansága miatt nemzetközi szempontból is kiemelkedő és egyedi kulturális örökségi, illetve természeti jelentőséggel bír, ennél fogva folyamatos megőrzése és védelme az egész emberiség, a jelen és jövő generációi számára kiemelkedő fontosságú.

attribútum: világörökségi helyszínen kiemelkedő egyetemes értéket hordozó tényező, a kiemelkedő egyetemes értéket megtestesítő, kifejező valamennyi dolog, anyagi és nem anyagi jelenség.

A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj kiemelkedő egyetemes értéket hordozó attribútumai:

- „Ezeréves”, folytonos megújulásra képes szőlészeti-borászati kultúra;
- A 13. századtól folyamatosan épülő pincék, pincerendszerek egyedülálló sűrűsége, a több ezer objektumból álló pince együttes;
- Az egykori mezővárosok láncolatára épülő településhálózat települési, építészeti, tárgyi öröksége;
- Karakteres tájképi együttesek, melyek a sok évszázados tájhasználat, a földtani és felszínalaktani adottságok, valamint az élővilág szinergiájának leképeződései;
- Az élő és élettelen természeti értékek, azaz a biológiai, a földtani-felszínalaktani és a vízrajzi értékek rendkívüli diverzitása;
- A kultúrák évezredes egymásra rétegződését tükröző gazdag régészeti emlékanyag;
- A több száz éve zajló kutatási, gyűjtési, művészi alkotó, mítosz- és hagyományteremtő tevékenység eredményeinek páratlan gazdagsága.

Az UNESCO világörökségi cím 2002-ben történő megszerzése óta eltelt időben a törvényhozás, az országos és helyi hatóságok tettek lépéseket, hogy ez az örökség fennmaradjon, és arra alapozva elősegítse nem csupán a szőlészet és borászat, hanem az egész térség fejlődését. 485/2016. (XII.

28.) Korm. rendelet a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi kezelési tervéről biztosítja a történelmi táj kiemelkedő egyetemes értékének megőrzéséhez szükséges szabályozás, beleértve a fejlesztési és rendezési típusú tervezést, és a települési tervek felülvizsgálatát, új tervek készítését.

Eredményességi kritériumok:

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
A világörökség védelméhez kapcsolódó fejlesztési projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Világörökségi arculati kézikönyv elkészítése	Világörökségi Gondnokság
Településkép javítását célzó projektek száma	Támogatott projektkereső

Intézkedések leírása

2. 3. 1. Világörökségi Gondnokság működtetése és világörökségi feladatok ellátása

„Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj” helyszín vonatkozásában a világörökségi gondnoksági feladatokat 2015. augusztus 14. napjától kezdődően a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet jogutódjaként a Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nonprofit Kft. látja el a világörökségi gondnokságokról szóló 32/2012 (V. 8.) NEFMI rendeletben foglaltak szerint.

A Világörökségi Gondnokság kiemelt feladatként kezelte a világörökségi terület gyűjtő-elemző-értékelő tevékenységét, melyek részfeladatai a tervezést és döntést megalapozó dokumentumok és adatbázisok létrehozására, új ismeretek generálására irányulnak. Tokaj-Hegyalja Világörökségi Tudástár folyamatos bővítése érdekében a Világörökségi Gondnokság a Tokaji borvidék épített és szellemi örökségének feltérképezésén kiemelten dolgozik. Külső szakértők segítségével az adatbázis bővítése folyamatos. Az oldal a www.tokajvilagorokseg.hu címen érhető el.

Oktatás, ismeretterjesztés, társadalmi tudatosság növelése céljából az UNESCO irányelveit követve oktatási program kidolgozása a cél. A Gondnokság az alsós, kisiskolások célcsoportot megszólítva, mint disszeminációs feladat, a világörökségi értékek megismertetését, bemutatását tervezi oktatási program keretén belül. „Tokaj-Hegyalja gyerekeknek” címmel oktatási program indult a térségben, amely a Tokaji borvidék 8–12 éves gyerekei számára a térség természeti és kulturális örökségét helyezi a középpontba. Az 5000 példányban nyomtatott, több mint 100 oldalas kiadványhoz weboldal is társul, amely a www.tokajhegyaljagyerekek.hu címen érhető el.

Elkezdődött a Tokaji borvidéken egy Világörökségi Arculati Kézikönyv elkészítése. A hiánypótló dokumentum a Tokaji borvidék világörökségi helyszín kiemelkedő értékeit megjelenítő attribútumok védelme érdekében készül.

A településkép arculati kézikönyvek mintájára készülő kiadványban helyet kapnak az építészeti és természeti, kulturális örökség védelme érdekében követendő ajánlások, jó példák. Részletesen olvashatunk benne a térség évezredes borászati kultúrájának, az ezzel együttesen formálódott tájkarakternek, a térség sokszínű kulturális örökségének, a klimatikus és környezeti adottságainak, valamint a pincék és pincerendszerek megóvásának szabályairól. Mindezek mellett az attribútumok szerepe, a védelem általános, illetve egyedi szabályai is bemutatásra kerülnek.

Cél, hogy egy olyan illusztrációkkal ellátott, közérthető világörökségi arculati kézikönyv készüljön, amely a világörökségi értékek és attribútumok bemutatásán túl, vázolja a védelem szabályait és a jó példák bemutatásával segítse az értékek megőrzését. Feladatunk, hogy mindenki könnyen választ találjon a világörökséget érintői kérdésekre, és az ajánlások segítségével ötleteket merítsen a védelmével kapcsolatban.

2. 3. 2. Világörökségi helyszínek, attribútumok megőrzése, turisztikai célú fejlesztése

A beavatkozás során a világörökségi helyszínek (magterület és védőzóna) épített örökségeinek, objektumainak állagmegóvására, turisztikai célú fejlesztésére kell törekedni, hogy ne csak a helyben élők, hanem az idelátogató turisták számára is bemutatásra kerüljenek Tokaj-Hegyalja Kiemelkedő Egyetemes Értékei.

A világörökségi területen valamennyi tevékenység – különösen a településfejlesztési, településrendezési, erdő- és mezőgazdasági, marketing-, építési és egyéb beruházási tevékenység, a bányászat, a közlekedési infrastruktúra- és vonalas közműfejlesztés – csak olyan módon végezhető, hogy az a kiemelkedő egyetemes értéket és az azt hordozó attribútumokat ne veszélyeztesse.

A beavatkozás során egyrészt a borvidéki várak és kastélyok felújítása, történelmi épített örökségének megőrzésére, turisztikai funkciók bővítésével történő fejlesztése valósítandó meg a jövőben is (jelenleg számos fejlesztés folyamatban van a GINOP 7. 1. 6-16. Világörökségi helyszínek fejlesztése c. konstrukció keretében), így a teljesség igénye nélkül pl. a mádi Cicvár, Tolcsva – Tilalmas fürdő, Bodrogolaszi kastély, a Cekeházi Patay-kastély Abaujszántón, valamint a Szegi, a tokaji és a tállyai vár felújítása.

Az intézkedés továbbá a világörökségi kiemelkedő egyetemes érték és azon belül többek között borászati védett épített örökség megőrzésére, turisztikai funkcióbővítésére is irányul, például pincesorok környezetének, turisztikai funkcionális és infrastrukturális elemeinek helyreállítása által.

2. 3. 3. Településkép formálása és védelme

A Tokaji Borvidék, mint világörökségi kultúrtáj képének, épített környezetének egyértelműen igazodnia kell a térség identitásához, örökségéhez. Ennek érdekében fontos, hogy olyan épületek, építmények kerüljenek létesítésre, a meglévők úgy kerüljenek felújításra, helyreállításra, hogy tükrözzék a borvidék hangulatát, igazodjanak kultúrájához, felhasználják a történelméből eredő jellegzetes építészeti elemeket és szervesen illeszkedjenek a világörökségi kultúrtájba, ill. a kialakult településképbe.

2014 decemberében átalakult a Világörökségi Tervtanács, mivel az előzően hatályban lévő 252/2006 (XII. 7.) Korm. rendelet – a településrendezési és az építészeti-műszaki tervtanácsról nem tette lehetővé, hogy világörökségi területen Tervtanács működjön. 2015. szeptember 22-i módosítás értelmében a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Településrendezési és Építészeti-Műszaki Tervtanács feladata, hogy véleményezze a világörökségi területen készülő rendezési terveket, a közterületi fejlesztéseket, és az egy tájegységet képező 27 település közigazgatási területén új épület építéséhez, meglévő épület bővítéséhez, valamint a településképet érintő homlokzati felújításhoz vagy átalakításhoz szükséges építészeti-műszaki dokumentációt.

2016 júliusában az Országgyűlés elfogadta a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényt, amely szemléletformáló, innovatív szabályozással biztosítja az épített és természeti környezet minőségének védelmét és fejlesztését. A 27 település számára végrehajtandó feladatokat a 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet tartalmazza.

2. 4. Prioritás: Szellemi örökség és kultúra ápolása

Stratégiai cél

EZER ARCÚ KULTÚRA

Specifikus célok

- A Tokaji Borvidék kulturális sokszínűsége és öröksége, a világörökségi címhez kapcsolódó alkotások, tevékenységek, a jelenlevő és potenciális kulturális helyszínek megfelelő alapot nyújtanak, de ezzel együtt továbbfejlesztésük szükséges ahhoz, hogy a

Borvidék országos és európai szinten jelenjen meg a kultúrában, valamint az ehhez kapcsolódó kreatív iparban.

- A térség múltja, a magyarságtudathoz kapcsolódó történelmi emlékek megismertetése (pl. Rákóczi-kultusz történelmi emlékhelyei számos településen, Kossuth Lajos szülőháza) nemcsak hazai, hanem nemzetközi érdeklődésre is számontarthat.
- Fontos, hogy a kultúra, a rendezvények és azok ismertetése széles körben ismertek legyenek, s azok a modern kommunikáció eszközével, tájékoztatásával elérhetőek legyenek.
- Továbbá lényeges, hogy a kulturális rendezvények európai és országos dimenziót, minőséget képviseljenek, hiszen a kultúrának az ismeretterjesztésen túl közösség- és személyiségformáló szerepe van, növeli az identitástudatot. Továbbá fontos, hogy a kulturális rendezvények, programsorozatok megfelelő kialakítása összhangba kerüljön a tervezett, egész térséget átfogó minőségi kulturális fejlesztésekkel, turisztikai fejlesztési programmal.

Eredményességi kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Felújított rendezvényhelyszínek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft.
Nemzetközi jelentőségű rendezvények száma	Tourinform irodák, TDM szervezetek, települési önkormányzatok
Nemzetközi sportesemények száma	Tourinform irodák, települési önkormányzatok, sportegyesületek

Intézkedések leírása

2. 4. 1. A borvidék, mint minőségi kulturális központtá válását célzó fejlesztések

Ahhoz, hogy a borvidék a térség kulturális központja legyen, kizárólag minőségi, a világörökségi egyetemes értékek dimenzióit képviselő rendezvénykínálat, programsorozat alakítható ki, ahol a programok mindegyike minőségi kulturális és művészeti tartalmat képvisel, legyen ez egy helyi kisebb rendezvény, vagy több napos fesztivál. Jelen intézkedés során cél elsőként, a Tokaji Borvidék, mint egységes térség magas színvonalú programjainak és rendezvényeinek kialakítása, amely megfelel a térség és a világörökség egyetemes értékeinek, valamint megfelelően reprezentálja a borvidéket nemzetközi szinten is.

2. 4. 2. Innovatív kulturális rendezvényhelyszínek fejlesztése, kulturális útvonalak és programkínálat kialakítása

A borvidéken a rendezvényhelyszínek, közösségi terek túlnyomó többségét a települési önkormányzatok üzemeltetik. Sok esetben terhet jelenthet az önkormányzatok számára a már meglévő rendezvényhelyszínek folyamatos üzemeltetése, hiszen az épületek, intézmények üzemeltetési költsége igen magas.

A kulturális fejlesztések infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a korszerű, műszaki megoldások és technológiák alkalmazása, fenntartható, környezetbarát, de ugyanakkor egyedi arculattal és térségi léptékű építészeti minőséggel megépülő, illetve megújuló kialakítására kell törekedni, amelyek egész évben történő hasznosítása is alapvető cél.

2. 4. 3. Kreatív és kulturális iparhoz kapcsolódó tevékenységek fejlesztése

A kreatív és kulturális ipar fejlesztése többcélú. Ahol a kulturális ipar fejlett, jobb az életminőség, nagyobb a képzett, fiatalabb generációkhoz tartozó munkaerő megtartásának képessége, tehát a társadalmi folyamatokra is hatással van. Emellett hozzájárul az itt élők életkörülményei fejlesztéséhez, kapcsolódó kreatív és felelős attitűdjének alakításához.

Ahogy Magyarország, úgy a Tokaji Borvidék versenyképességi esélyeit többek között a magas hozzáadott értékű, lokális értéktartalmat hordozó márkák, emblémák felépítésével lehet tartósan növelni. Ehhez nélkülözhetetlen a kreatív ipar hatékony működtetése, társadalmi beágyazódásának, gazdaságfejlesztő hatásának elősegítése.

A kreatív ipar Tokaj-Hegyaljai ökoszisztémájának kialakítása érdekében első körben a turisztikai attrakcióként is értelmezhető divat és design ipart kell a borvidékre csábítani. Megfelelő ösztönző erővel bíró támogatási rendszert kell kidolgozni ennek érdekében, illetve a megalakuló Tokaj-Hegyalja Egyetem Vállalkozásfejlesztési szak oktatási programjába be kell illeszteni a kreatív ipari innovációs menedzser képzést.

2. 4. 4. Gyerekek, fiatalok világörökség és kultúra, sport iránti érzékenyítése

Az intézkedés célja, olyan központok létrehozása, amelynek elsődleges funkciója az iskoláskorú gyerekek zenei kultúrájának és egyéb művészetek iránti érzékenységének fokozása, a világörökségi tudás és annak kreatív alakítása, illetve a térségi természetismeret tapasztalati tanulása lehet. Emellett a testkultúra népszerűsítése is kiemelendő, kapcsolódva a helyi adottságokhoz, a vízi sportokhoz és egyéb természeti környezethez köthető sport tevékenységekhez. A térségben kiemelkedő hagyománya van a sakknak, így a sportág intézményi szintű továbbfejlesztésének, nemzetközi és hazai versenyek lebonyolításának a jövőben is kiemelkedő jelentőséggel kell bírnia.

Fontos, hogy a speciális igényű, valamint fogyatékkal élők számára is elérhető és kiváló szolgáltatásokat nyújtó kulturális és rendezvényhelyszínek, programok kerüljenek kialakításra.

2. 5. Prioritás: Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható turizmus fejlesztés

Stratégiai cél

TERMÉSZETESEN TOKAJ-HEGYALJA

Specifikus célok

A térség kiaknázatlan természeti potenciálját elsősorban a különleges természeti képződmények, természetes élőhelyek, geológiai formációk, az egykor megművelt, de felhagyott kiváló minőségű termőhelyek, erdők, árterek és folyók, vízbázis rendszerek, valamint a helyenként előforduló termálvíz készlet, jelentik. A természeti értékek kiaknázásának környezeti kockázata (erózióveszély, villámárvizek kialakulásának lehetősége, természeti értékek pusztulása) azonban megfontolandóvá teszi a természeti környezet nagyobb mértékű átalakítását.

- A természeti értékekhez kapcsolódó fenntartható fejlesztés csakis úgy lehetséges, ha a természet- és környezetkímélő hasznosítási módokat tudatosan, ökológiai szemlélettel alkalmazva igyekeznek elkerülni a természeti potenciálok túlságosan egyoldalú kihasználását.
- A térség egyedi természeti értékeinek megőrzése, fenntartható tájhasználattal és ökológiai vízgazdálkodással lehetővé teszi a térség fenntartható és környezetbarát gazdasági ágazatainak fejlesztését is.
- Továbbá fontos, hogy a turisztikai fejlesztések kialakításánál különösen is figyelemmel legyünk a természeti értékekre, a fenntarthatóság biztosítására.

Eredményességi kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
A Bodrog partot érintő fejlesztési projektek megvalósítása	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
A természet bemutatását célzó fejlesztési projektek megvalósítása	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
A környezeti neveléshez kapcsolódó intézmény- és programfejlesztés	helyi oktatási intézmények

Intézkedések leírása

2. 5. 1. Bodrog part rendezése, környezetileg fenntartható hasznosítása

A térség egyik egyedi természeti értéke a különböző tájtypusok, így a hegyvidék és az Alföld találkozása, kiegészülve az itt levő természetes vizekkel, elsősorban a Bodrog és a Tisza folyóval, amelyek Tokaj városánál találkoznak.

Az intézkedés célja a Bodrog part rendezése, természeti környezetbe illeszkedő, ökológiai víz- és ártérgazdálkodási szempontból környezetileg fenntartható hasznosítása.

Mivel a látogatók egyik fontos utazási motivációs tényezője az élővizekhez, és vízi élményekhez köthető, a turisták egyre nagyobb része látogat meg vizes, vagy vízközei desztinációkat. Így hangsúlyt kell fektetni a Bodrog és a Bodrog part rekreációs és szabadidős célú tereinek, területeinek kialakítására, vízparti infrastruktúra elemek, és ráépülő funkciók (parti sétányok, úszóponthoz, csónak és kishajó kikötők, sólyázók, kishajó és csónakbérlés, vízi túravezetések), változatos kiegészítő szolgáltatások megteremtésével (vizesblokkok, eszközök gasztró- és kulturális programokhoz), illeszkedve a Bodrog part mentén megkezdett vízibázis és kikötő fejlesztésekhez. (Bodrog Varázsa Program, Nyaralóhajó program). Cél, hogy azonos színvonalú, könnyen elérhető és egymásra épülő szolgáltatások fogadják a vendégeket a Bodrog folyó megálló pontjain. Az intézkedések fő célterületei a Bodrog partján elhelyezkedő települések, így Tokaj, Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Szegi, Szegilong, Olaszliszka, Bodrogolaszi, Sáradsadány és Sárospatak.

2. 5. 2. A természet bemutatását célzó helyszínek kialakítása

A borvidék természeti értékei, védett területei, élővilága olyan élményt, kikapcsolódást biztosítanak a helyiek és ideérkezők számára, amelyek az érintetlen környezet élményét, a természetközelséget hozzák vissza a látogatók számára. A beavatkozás a természeti értékek bemutatását, az erre a célra létrehozott infrastruktúrák kiépítését szolgálja. Az intézkedés célja a térség különleges természeti értékeinek, helyszíneinek, kialakítása, a jelenlegi túraútvonalak gondozása, rendszeres karbantartása, a környezeti és fenntartható szempontokat elsődlegesen szem előtt tartva, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, valamint egyéb szakmai szervezetek (pl. Magyar Természetjáró Szövetség) bevonásával, kiépített túrák (Bodrogzug, Kopasz-hegy stb.) rendszerbe integrálásával. Az élővilág megfigyelésére a természethez illeszkedő kilátók, madármegfigyelő tornyok, tanösvények kialakítása biztosítja.

Az intézkedés további célja a térség egyedi földtani, geomorfológiai értékeinek, geoturizmushoz kapcsolódó attrakcióinak fejlesztése. Ennek során tanösvények, bemutatópontok kerülnek kialakításra, amelyek innovatív módszerek segítségével ismertetik az adott képződményt. Cél kisebb

geopontok kialakítása, geopark létesítése, a felhagyott bányaterületek, az itt levő, európai dimenzióban is egyedülálló nemfemes ásványkincsek bemutatását célzó helyszínek fejlesztése, valamint a geológiával, geomorfológiával, természettudományokkal foglalkozó szakemberek, diákok és hallgatók vagy a természet iránt érdeklődők számára információs központ létesítése is, amely események megrendezéséhez is szolgálhat.

2. 5. 3. A környezeti nevelést célzó helyszínek kialakítása

A fenntarthatóság és a környezeti nevelés, a klímatudatos és zöld életmód fejlesztése alapvető követelmény ma a fiatal generáció életében, különösen olyan területen, amely több szempontból is természetvédelmi oltalom alatt áll. A klíma- és környezettudatosság kialakításához, a szemléletformáláshoz az első lépcsőfok olyan öko játszóterek, parkok, amelyek fejlesztése során cél a környezeti szempontok figyelembevétele, valamint a gyermekek (és szüleik, kísérőik) részére a téma játékos oktatása-nevelése. Ezen túlmenően az intézkedés célja, hogy segítse az oktatási-nevelési intézményeket a környezet- és klímatudatosság növelésében, erdei képzési helyszínek, táborhelyek, a térség környezetét ismertető pontok, tájékoztatók, a szemléletformáláshoz is kapcsolódó szabadidőparkok kialakítása segítségével.

2. 6. Prioritás: Egyházi hagyományok ápolása

Stratégiai cél

HITHŰ BORVIDÉK

Specifikus célok

- Az egyházi kulturális értékek, vallási helyszínek fejlesztése hozzájárul a kulturális értékek megőrzéséhez, fenntartásához és bemutatásához. Az intézkedés célja a komplex szolgáltatásokat nyújtó térségi szintű, egységes vallási tematikához kapcsolódó hálózatok fejlesztése, a kegyhelyek és zarándokhelyek, illetve az egyéb vallási tematikus utak, zarándoklatok előtérbe helyezése, valamint a dűlőutak, útmenti szakrális emlékek dokumentálása, mind vallási, mind kulturális célzattal.
- Az épített örökségként számon tartott egyházi helyszínek, a vallási ereklyék, a templomok műkincseinek bemutatása hozzájárul a térség vallási sokszínűségének hangsúlyozásához, és a turisztikai szolgáltatások részét is képezhetik.

Eredményességi kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
--------------------	---------------------------------

Felújított vallási helyszínek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Vallási turizmushoz kapcsolódó rendezvények száma	települési önkormányzatok, egyházi jogi személyek

Intézkedések leírása

2. 6.1. Egyházi épített örökség védelme

A Tokaji Borvidék jelentős számú egyházi épített örökségi helyszínnel (templomok, zsinagógák, imaházak, kápolnák, kálváriák, sírkeretek), hagyományokkal (egyházi ünnepek, búcsújáró napok) rendelkezik, ennek megfelelően szükséges a védett, épített egyházi emlékek, örökségek megőrzése, az egyházi épületek régi állapotának visszaállítása, felújítása építészeti rekonstrukciós beavatkozások révén, lehetőség szerint új turisztikai attrakciók és szolgáltatás fejlesztések megvalósításával, interaktív látogató, bemutató, előadó terek kialakításával.

2. 6.2. Zarándokutak és vallási hagyományokhoz kötődő programok fejlesztése

A Tokaji Borvidéket három fontos tematikus zarándokút érinti: a Mária út, a Szent Erzsébet út és a Csodarabbik útja. A térség fontos vallási ereklyékkel (például Szent Orbán pápa csontereklyéje a monoki római katolikus templomban; Szent Erzsébet csontereklyéje a sárospataki római katolikus templomban), búcsújáró helyekkel és vallási hagyományokhoz kötődő programokkal rendelkezik (Monoki Kálvária-Búcsú, Sárospataki Pünkösdi Szent Erzsébet Ünnepe, Tállyai Szent Vencel Napi Búcsú, Sátoraljaújhelyi Szent István Nap).

A zarándokutak vallási jelentőségük, egyháztörténeti vonatkozásaik mellett kulturális és művészeti értékekkel is rendelkeznek, valamint erősen kötődnek népszokásokhoz, népi hagyományokhoz, rítusokhoz.

A vallási témájú zarándokutak településeken haladnak keresztül, így komplex módon érintik és integrálják magukba a borvidék vallási-, öko-, kulturális, bor- és gasztronómiai vonzerőit.

A vallási helyszínt, helyszíneket és eseményt bemutató többnyelvű okostelefonos alkalmazás, web- vagy közösségi célú médiaoldal jelentősen megkönnyíti a célcsoportok, célcsoport tagok, képviselők tájékoztatását, a vallási értékek, vonzerők közvetítését.

2. 7. Prioritás: Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása

Stratégiai cél

KÉPZETT TÉRSÉG

Specifikus célok

- A borvidék társadalmi struktúrája, a humán erőforrás fejlesztésének, a térség népességmegtartó ereje növelésének egyik legfontosabb tényezője magas tudást biztosító oktatási és képzési struktúra, valamint intézmények jelenléte. Az oktatásfejlesztés minden intézménytípust érint, így az óvodai nevelésen át, majd az alapfokú általános, szak-, illetve középiskolai képzésen keresztül, a felsőoktatásig. A borvidéken számos intézmény alkalmas arra, hogy valamilyen formában részt vegyen hazai vagy nemzetközi kutatási-fejlesztési projektben.
- A fejlesztés szempontjából kiemelten fontos a szőlő- és borágazathoz, illetve a világörökségi értékekhez kapcsolódó oktatási rendszer fejlesztése és összehangolása együttműködve a meglévő oktatási intézményrendszerrel (helyi köznevelés és szakképzés; országos/régiós szinten a releváns képzési profillal rendelkező felsőoktatási intézményekkel). Ennek egyik legfontosabb intézménye a létrejövő Tokaj-Hegyalja Egyetem lesz a jövőben.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani az oktatás kutatási és egyéb szakmai hátterének javítására, valamint a helyi értelmiség megerősítésére, illetve kiemelkedő, a minden szőlőművelési módra kiterjedő, változatos időjárási viszonyokhoz is alkalmazkodni tudó gyakorlati tudással rendelkező, a helyi borászatok számára megbízható, vonzó, a jövőben folyamatosan igénybe vehető munkaerő megteremtésére.
- A képzések, foglalkozások nyújtásához megfelelő felszereltségű és funkcionalitású terekre van szükség, ezek mellett pedig ki kell alakítani a képzők és tudományos dolgozók munkájához szükséges irodai és kiszolgáló infrastruktúrát, továbbá a bentlakásos képzéseket lehetővé tevő szálláshelyeket is.
- A borvidék kisvárosaiban stratégiai jelentősége van a középiskoláknak. Azon túl, hogy egy-egy középiskola tudásközpont és szellemi műhely, fontos tény, hogy jelentős létszámban foglalkoztatnak pedagógusokat, szakoktatókat és egyéb alkalmazottakat is. Ilyen értelemben a vidék népességmegtartó erejéhez is nagymértékben hozzájárulnak.

Jó néhány olyan intézmény található a térségben, amelyek annak ellenére, hogy a vidék lakosság száma csökken, mégis szinten tudja tartani, esetenként pedig akár növelni is képes a tanulói létszámot.

Fontos, hogy ezek az intézmények meg tudják őrizni vonzerejüket és versenyképességüket a nagyvárosok középiskolaival folytatott versenyben.

A versenyképesség megőrzése egyrészt a minőségi és a munkaerőpiaci kihívásokhoz alkalmazkodó képzési struktúrával, másrészt a vonzó infrastrukturális háttér megteremtésével és fenntartásával lehetséges.

Fentiek érdekében és fenti tartalommal kiemelten fontos egy átfogó középiskolai program megvalósítása a térségben.

Eredményességi kritériumok

Mutató megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Felsőoktatásban tanulók száma	KSH
Egyetemi felsőoktatásban tanulók és oktatók száma	Tokaj-Hegyalja Egyetem
Középfokú oktatási intézményekben tanulók száma	Térség középiskolái

Intézkedések leírása

2. 7.1. Humán erőforrás-fejlesztés

A szőlészeti-borászati és élelmiszeripari szakipari alap- és mesterképzéssel korszerű szemléletű, elméleti - gyakorlati szakismerettel rendelkező szakember háttér megteremtése a borvidéken, akik a piaci igények és a technológiák által megkövetelt beavatkozásokat el tudják végezni.

2. 7.2. Felsőoktatási képzésfejlesztés, tudományos ismeretterjesztés

Ahhoz, hogy Magyarország egésze versenyben legyen a „tudástermelő iparban”, nemzetközileg is elismert, a piaci igényekhez igazodó képzési struktúrával rendelkező felsőoktatási intézményhálózattal kell rendelkeznie az országnak. Tokaj-Hegyalja esetén rendkívüli jelentőséggel bír az a tény, hogy 2021-től önálló intézménnyel (az egykori sárospataki főiskola, amely később az Eszterházy Károly Egyetemhez került) , a Tokaj-Hegyalja Egyetemmel rendelkezik. A képzési struktúra fókuszja egyrészt a korábbi pedagógusképzésre, másrészt a szőlész-borász, turizmus-vendéglátás képzésekre irányul, azonban további cél humán és reál orientációjú mesterképzés beindítása is: kulturális örökségtanulmányok, amihez a kultúrtáj világörökségi címe ad lehetőséget, a másik pedig vállalkozásfejlesztés, ami üzleti és mérnöki területen végzett embereknek jelenthet továbblépési lehetőséget a térségben. Valamint cél nemzetközi projektben való részvétel, a Tokaji Borvidék külföldi és hazai egyetemi hallgatók nyári gyakorlati helyszínének kialakítása.

2. 7.3. Duális képzésfejlesztés

Az intézkedés célja borvidéki szintű közép- és felsőfokú iparági duális képzési rendszer kidolgozása és bevezetése szőlészet, borászat, örökséggazdálkodás, turizmus, gasztronómia, természetvédelem, élelmiszeripar stb. területén. A szőlészeti képzési és foglalkoztatási program munkába ágyazott képzést jelent, melynek során a résztvevők elsajátítják a szükséges, több művelési módra kiterjedő szőlészeti ismereteket, megismerkednek a munkájukhoz szükséges eszközök használatával, továbbá gyakorlatot szereznek a borászatoknál bevett további, szakképzettséget nem igénylő feladatok ellátásában.

2. 8. Prioritás: Turizmusfejlesztés

Stratégiai cél

AKTÍV ÉLET – PRÉMIUM DESZTINÁCIÓ

Specifikus célok

- A térség természeti adottságai, a rekreáció, a kulturális és aktív turizmus lehetőségei számos fejlődési és fejlesztési lehetőséget biztosítanak a települések számára.
- A turisztikai térség további fejlődéséhez nélkülözhetetlen a megfelelő minőségű szálláshelyek biztosítása, ahol az élményszerzés mellett rekreációra, feltöltődésre is lehetősége nyílik az ideérkezőknek.
- A Tokaji Borvidék tájkaraktere, a kulturális, természeti és épített értékek, a hegyvidék és folyópart aktív turizmust biztosító adottságainak kiaknázása további, környezetileg fenntartható, az ökológiai szemlélet beemelésével megvalósuló fejlesztéseket tesz lehetővé.
- A szálláshelyek minőségi és kisebb mértékben mennyiségi fejlesztése tekintetében a hagyományos szállásférőhely szolgáltatások fejlesztése mellett kiemelt figyelmet kell kapnia a prevenciót és rekreációt elősegítő, wellness, gyógy, spa- és termásvíz szolgáltatásoknak, mindezt fenntartható és környezetbarát, valamint a térségre egyedi jellegű kialakítással.
- A turisztikai célú fejlesztések megvalósítása során, fontos, hogy olyan lehetőségeket kínáljon a térség, amelyek a szabadidő eltöltésének komplex, élmény alapú megközelítését tűzik ki célul, valamint a minőségi idő eltöltésre összpontosuljanak, mérsékelve a szezonalitást, legyen szó aktív turisztikai szabadidő eltöltésről, egy magas

színvonalú panzióban, szállodában vagy falusi szálláshelyen eltöltött éjszakákról, települési programsorozaton való részvételről.

Eredményességi kritériumok

<u>Mutatók megnevezése</u>	<u>Adatforrás és mérési módszertan</u>
Kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma	
Vendégek száma (belföld/külföld)	KSH, MTÜ
Vendégéjszakák-száma (belföld/külföld)	KSH, MTÜ
Szálláshelyek száma, férőhelyek,száma (belföld/külföld)	KSH, MTÜ
Vendéglátóhelyek száma	KSH
Felújított szálláshelyek száma	Kisfaludy2030
Attrakciófejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Újonnan létesített kerékpárút hossza	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft.,

Intézkedések leírása

2. 8.1. Szálláshely-szolgáltatás fejlesztés

A Tokaji Borvidék látogatottságának növekvő, de viszonylagos alacsony éves átlagos kapacitáskihasználtsági szintje többek között a minőségi szállásférőhelyek alacsony számára és a kínált szolgáltatások mérsékelt színvonalára vezethető vissza. A térségben kínált szálláshelyek jelentős része magánszállás, melyek kihasználtságát nagyban befolyásolja az igénybe vehető szolgáltatások minősége és mennyisége.

A szálláshelyek (többek között kis befogadóképességű, családi vagy mikrovállalkozások keretében működtetett panziók stb.) felújítása, bővítése mellett további szálláshelyek létrehozására is indokolt. Ezen szállások tervezésénél a kiegészítő szolgáltatások figyelembevételével és lehetőségével olyan komplex szolgáltatások valósíthatók meg, amelyek növelik a térségben töltött vendégéjszakák számát, további látogatószámot generálnak, kielégítve a minőségi szállásokat és szolgáltatásokat kereső turisták igényeit.

Mindemellett a szálláshelyek fejlesztésénél kiemelt figyelmet kell fordítani a „home office” munkavállalás lehetőségének, tárgyi feltételeinek megteremtésére, a hosszabb tartózkodás ösztönzése érdekében.

2. 8.2. Élményhelyek, témaparkok komplex fejlesztése

A nemzetközi turisztikai trendek is azt igazolják, hogy turisztikai látogatottságot tekintve a komplex élményszerzésre helyeződött. A tematikus parkok, élmény pontok komplex attrakciók aktív kikapcsolódást biztosítanak minden korosztály számára, ezzel párhuzamosan azonban nemcsak az élményelemek, hanem kiegészítő szolgáltatások, interaktív programelemek fejlesztése is fontos.

A borászati hagyományok, szőlőművelés, a kulturális és épített örökség további bemutatása, interaktív, játékos, tematikus élményhelyek, -pontok és-parkok kialakítása formájában is történhet. A borvidéken létesült élménypontok egy-egy fő tématerületre, egyedi, meghatározó karakterű helyszínre, kultúrtáj jellegzetes kismesterségére, épített vagy természeti értékre fókuszálnak, ezáltal közvetlenül a térség turisztikai kínálatát gazdagítják, hozzájárulnak a helyi foglalkoztatás, munkahelyteremtés, valamint a közösségi tudat, belső kohézió erősítéséhez.

2. 8.3. A kerékpáros turizmus feltételeinek javítása

A kerékpáros turizmus az európai turizmus egyik legdinamikusabban bővülő ágazata, az elmúlt években hazánkban is nőtt a kerékpáros turisták száma. Manapság már nem igaz az a korábbi megállapítás, amely szerint a kerékpárral érkezők a kevésbé fizetőképes vendégeket jelentik, ráadásul a kerékpáros szezon rendszerint jóval hosszabb a nyári főszezonnál, áprilistól novemberig tart.

A Tokaji Borvidéken megfelelő potenciál áll rendelkezésre a kerékpáros turizmus továbbfejlesztésére, ennek érdekében cél mind az itt élők, mind pedig az ideérkezők számára a kerékpározás feltételeinek javítása.

Fontos cél, hogy a településeket összekötő és kiépített nyomvonal szakaszok egymásba fonódva, több állomáshelyet, megálló pontot felfűzve, egybefüggő Tokaj-Zemplén térségi túraútvonalat alkossanak.

2. 8.4. Vízi turisztikai fejlesztések

A folyók fás, ligetes természeti környezete a nyári fürdőzésre meder és víz minőségi állapota miatt – személyi felelősség mellett – csak korlátozott mértékben használható. Ennek ellenére a természetes vizek mentén elhelyezkedő szabadstrandok idényjellegű magas kihasználtsága (fürdés, rekreáció) évről-évre változatlan. A Borvidék egyik fő aktív turisztikai szegmense, szervezett szabadidős tevékenysége a természetes folyóvizeihez (Bodrog, Tisza) kötődő vízi turizmus, ezen belül is a vízi túrázás (kajak, kenu, csónak, korlátozott feltételek mellett a motorcsónak), a rekreációs célú horgászat, kiépített és kijelölt szabad strandokon a fürdő turizmus és az élményalapú séta-, kiránduló, s nyaralóhajózás, ezek fejlesztése.

A további fejlesztési cél a vízi, vízparti létesítmények, infrastrukturális elemek és szolgáltatások megteremtése közép és hosszú távon is kiemelt térségi prioritás. A fejlesztések tervezése során minden esetben szükséges az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatósággal való előzetes egyeztetés.

2. 8.5. Aktív turizmus fejlesztése, extrém sportok feltételeinek kialakítása

Az aktív turizmus és az extrém sport különböző fajtáinak turizmusban betöltött szerepe az elmúlt évek során erősödött, az élmény és aktivitás előtérbe kerülésével, valamint a túlzott városias, felgyorsult életmódból történő kiszakadás iránti igény kapcsán. Az aktív turizmus és extrém sportok kedvelői az egyes helyszíneket általában valamilyen sportrendezvény résztvevőjeként vagy a sport tevékenység gyakorlása (edzés) céljából látogatják meg. A Tokaji Borvidék hegyvidéki területei kiváló potenciállal rendelkeznek az extrém sportok, vagy „fun” és kalandsportok kínálata esetén is, mivel ezek általában a szabadban valósulnak meg.

Az aktív turizmus borvidéki jelenléte a dűlők sportolási célú hasznosításában is megjelenik. A borvidéken jelenleg is rendszeresen megrendezésre kerülnek extrém sport rendezvények (az erdőbényei Drótszamar Fesztivál, a Tarcali Kőfejtő Cross, Sárkányhajó versenyek, hegyi futó versenyek stb.). Ezen rendezvények helyszínei már eleve megfelelnek az extrém sporttal szemben támasztott követelményeknek.

2. 8.6. Falusi és agroturisztikai fejlesztések

A falusi turizmus a falu komplex idegenforgalmi kínálatának, adottságainak a hasznosítása, amely együtt kínálja a falusi életkörülmények, a helyi szokások, a kultúra és a mezőgazdaság adta lehetőségek fejlesztését és népszerűsítését. Tágabb értelemben falusi turizmus minden – ideértve bármely település falusi jellegű településrészeit is – vendégfogadás (szállás-, étkezés-, és programszolgáltatás). A falusi és agroturizmus jól szolgálja a természeti és kulturális erőforrások feltárását, megőrizve azok hagyományos hasznosítását, a város és vidék közötti kapcsolatok erősítését.

A szállásadásból, a sokszínű programszolgáltatásból és a helyi termékek közvetlen értékesítéséből keletkező jövedelem hozzájárul a megélhetés biztosításához, a turisztikai szolgáltatásokból közvetlenül keletkezett jövedelem birtokában a szolgáltatók maguk is további keresletet generálnak más helyi termékek és szolgáltatások iránt is.

Az intézkedés hatására a helyi piac egyértelműen kibővül, ami táplálja a helyi gazdaság fejlődését. A társadalmi hatások a foglalkoztatásban és jövedelemtermelésben jelentkeznek, de a vonzerők felfedezésével, megőrzésével megnövekvő helyi identitás a helyi közösségeket erősíti.

2. 8.7. Minőségi gasztronómiai vendéglátóhelyek kialakításának ösztönzése

A minőségi vendéglátóhelyek kialakítása, nemcsak a modern kor igényeinek és színvonalának fizikailag kialakított, igényes arculattal rendelkező vendéglátóhelyek, illetve vendégváró helyek kialakítását jelenti, hanem a minőségi, helyi alapanyagokat felhasználó, gasztronómiai sokszínűséget képviselő, magasan képzett, tapasztalattal rendelkező szakemberek térségbe vonzását, a helyi humánkapacitás kihasználását is magában foglalja.

A minőségi gasztronómia kialakításában kulcsszerepet játszik a helyi lakosság, akiknek nemcsak a vendéglátóként, de vendégként is a minőségi vendéglátás mellett kell elköteleződni. Ennek érdekében szemléletformáló kampányokat kell indítani, hisz a kiemelt fejlesztési fókuszban lévő éttermi infrastruktúrát szezonon kívül a helyi fogyasztóknak kell fenntartani. A helyi lakosságban tudatosítani kell, hogy különleges termőterületek tulajdonában vannak, melyek optimális kiaknázásával a környező nagyvárosok hétvégi kulináris műhelyévé válhatnak. Ennek elérése érdekében gasztrokulturális eseményeket kell szervezni a nyári és őszi szezonon túl is, ahol regionális és országos hírvé éttermek és séfek települnek ki és viszik el tudásukat, közönségüket a borvidékre, szakmai mentorációt és országos publicitást biztosítva a minőségi irányba elmozduló borvidéki gasztronómiának.

2. 8. 8. Egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztések

A Tokaji Borvidék területén az egészségturisztikához kapcsolódó helyszínek és szolgáltatások hiányosak, fejlesztendő területnek számítanak, a térségben korlátozott a fürdőzési és strandolási lehetőség, mely erősen visszaveti a térség turisztikai potenciálját. Az egészségturizmus jelentőségét az is igazolja, hogy Magyarországon minden harmadik, szállodában eltöltött vendégéjszaka gyógy- és wellness szállodában realizálódik. Az egészségturisztikai helyszínek felmérése, fejlesztési lehetőségeinek feltárása (például klimatikus gyógyhelyek feltérképezése), valamint megvalósítása azért is indokolt, mert csökkenti a szezonalitást, a borvidék esetén a kulturális, bor- és gasztronómiai turizmus kiegészítését szolgálja, továbbá több célcsoport számára nyújt szolgáltatásokat. Hozzájárul az eltöltött napok, a vendégek számának növekedéséhez, valamint további piacot biztosít a helyi termékek kínálatára, felhasználására is.

2. 8. 9 . Ökoturizmushoz kapcsolódó fejlesztések

A turizmus számos területe közül a térség különösen kedvez az ökoturizmusnak, mivel a területen jelentős léptékű ipari szennyező, kibocsájtó üzem vagy gyár nem található, ugyanakkor változatos táji-természeti értékekben bővelkedik. Ezen természeti értékek egyike a Bodrog folyó és ártere a Bodrogzúg ahol alacsony 20 AK érték alatti területeken a táblás növénytermesztés nem biztosít rentábilis gazdálkodást. A nehezen művelhető és alacsony termőképességű, sok esetben természet és környezetvédelmi szempontból is védett területeket szükséges kivonni az intenzív művelésből és a turizmus révén nagyobb hozzáadott értéket produkáló, kisebb környezeti terheléssel járó tradicionális hasznosításukat lehet megvalósítani. A gyenge agro-ökológiai adottságok (talajok, domborzati viszonyok, időjárási és klimatikus tényezők) a borvidék gazdaságára is negatív hatással vannak. Az ökoturizmus következetes és racionális fejlesztésével ezekből a hátrányos adottságokból előny kovácsolható. Az ökoturizmus attrakcióinak, kínálatának kialakításához a meglévő táji-természeti értékek és adottságok kihasználásához nagyobb részt a szektorok (önkormányzatok, gazdálkodók, hatóságok, intézmények, civilek) közötti párbeszéd, célkitűzések egyeztetése, és partnerségi együttműködés szükséges a tárgyi alapok és infrastruktúrák megteremtése mellett.

Az ökoturisztikai attrakciók célja az épített és természeti környezet bemutatása, az adott település, térség szociokultúrájának megismertetése. Az ökoturizmus kínálati struktúrája több szempontból is speciális, hiszen nem elsősorban a kereslethez, a látogatók igényeihez kell, hogy igazodjon, hanem a környezeti értékek védelméhez, az annak érdekében létrejövő, és mellette kialakítható szolgáltatási elemekhez.

2. 9. Prioritás: Helyi közösségfejlesztés

Stratégiai cél

OTTHONUNK TOKAJ MEGÚJULÓ TELEPÜLÉSEK

Specifikus célok

- A Tokaji Borvidék hosszú távú társadalmi és gazdasági megújulása és fenntartható fejlesztése az itt élők összefogásával, erős civil társadalom és a közösség erejével valósítható meg és tartható fenn. A prioritás célja a helyi közösségi kohézió erősítése, a Tokaji Borvidék, mint világörökségi lakóhely identitásának erősítése.
- Fontos, hogy az itt élők, a jelenlegi és jövőbeni generációk is tudatában legyenek annak, hogy kivételes környezetben, világörökségi területen, történelmi borvidéken élnek, így

az egyik legfontosabb cél a lakosság identitástudatának javítása, közösségteremtéssel kapcsolatos intézkedések kialakítása. Ehhez közösségi tereket, borvidéki rendezvényeket hozhatunk létre, amelynek során egyrészt programlehetőségekre, aktív és passzív kikapcsolódásra, a borvidéken élők és idelátogatók szabadidő-eltöltésének hasznos megteremtésére alkalmas helyszínek kerülnek kialakításra.

- Másrészt a helyi társadalom, civilek számára élhető, minőségi, a helyi értékekre fókuszáló közösségi terek létrehozása történik, ahol szintén lehetőség nyílik térségi rendezvények, események, oktatási programok lebonyolítására is.

Eredményességi kritériumok

Mutatók megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Az állandó népesség számának alakulása	KSH
14 év alatti népesség aránya	KSH
Helyi civil szervezetek száma	Cégbíróság
Közösségfejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső

Intézkedések leírása

2. 9. 1. Lakóhelyi közösségek fejlesztése, közösségi aktivitás erősítése

A Tokaji Borvidék sokszínű kulturális, etnikai és vallási képet mutat. A térség településein, különböző településrészein megfigyelhető az eltérő háttérrel, adottságokkal rendelkező társadalmi csoportok (idősek és fiatalok; fogyatékkal élők, nemzetiségek és a többségi társadalom) elszigeteltsége, a kapcsolódási pontok és az egymástól való tanulás lehetőségének korlátozottsága. Mivel a borvidék egyik fő vonzereje és közösségformáló, identitáserősítő tulajdonsága a kulturális sokszínűség, ezért az arra épülő rendezvények, társadalmi szemléletformálási programok, akciók szervezése elengedhetetlen fontosságú.

A kulturális és közösségi akciók, rendezvények, megvalósítása közösségi, intézményi együttműködésben, a lakossági specifikus igények figyelembevételével történik.

2. 9. 2. Helyi, települési, világörökségi és térségi identitás erősítése

A Tokaji Borvidék évszázados múltjának köszönhetően soknemzetiségű térség, ahol a kulturális és vallási sokszínűség egy-egy település mai életében is meghatározó szereppel bír, sok település esetén erős identitástudattal találkozhatunk. A helyi identitás, a területhez és hagyományokhoz való kötődés, valamint annak a tudatnak az erősítése, hogy világörökségi státusszal rendelkező területről

van szó, az itt élők és gazdálkodók számára is társadalmi és gazdasági előnyökkel járhat. A világörökségi státusz erősítése olyan rendezvények, képzések és nemzetközi együttműködésben működő projektek formájában is megvalósulhat, amelyek egyértelműen a Tokaji Borvidékhez, a terület értékeihez kötődnek, s közösségépítő és gazdaságélénkítő szereppel egyaránt bírnak. Fontos, hogy a programok kialakítása a helyi lakosokkal, civil szervezetekkel és vállalkozásokkal, önkormányzatokkal együtt történjen, valamint a közösségi és személyes fejlődést szolgálják.

A helyi hagyományok, kulturális értékek és tudományos ismeretanyag kreatívan alkalmazható tudásának és gyakorlatának átadását szolgáló oktatási-nevelési és ismeretterjesztő programok fontos lehetőséget biztosítanak a gyermekek, az ifjúság (vagy akár az idősebb korosztályok) helyi és általános világörökségi tudásának és szemléletének identitáserősítő és kreatívan alakító kibontakoztatásában, kompetenciafejlesztésében. A kulturális, közművelődési intézmények (könyvtárak, múzeumok, levéltárak stb.), valamint művészeti intézmények, egyéb civil szervezetek és a nevelési-oktatási intézmények közötti együttműködések erősítése differenciált lehetőséget nyújt a térség és településeinek kulturális életének színesítésére, a helyi közösség összetartozásának növelésére, továbbá a társadalmi felzárkózás és kohézió elősegítésére.

2. 9.3. Közösségi terek létrehozása, fejlesztése

A Tokaji Borvidék közösségi és kulturális, művészeti szervezetek és kezdeményezések helyi örökséget figyelembe vevő, de innovatívan és kreatívan kialakított kiállítási és tevékenységi helyszínlehetőségei korlátozottak, hiányosak és sok esetben korszerűtlenek, ezeket fejleszteni szükséges. A kulturális intézmények állapota leromlott, nem rendelkeznek elegendő számú, megfelelő kialakítású helyiséggel, ami a programkínálat bővítésének egyik legnagyobb akadálya. A civil aktivitás és a közösségi programok a térségben már fejlődésnek indultak, azonban hiány van a különböző korosztályok, közösségek, civil szervezetek számára kialakított, fenntartott fedett közösségi terekből, klubhelyiségekből.

A térség településeinek értékes, változatos és nagyarányú természeti környezete jelentős vonzerővel bír a helyi lakosság és az idelátogatók számára, ugyanakkor a településen belüli lakott részek társadalmilag is használható, de természetbarát közterei esetében megújulás ösztönzésére, korszerű játszóterek és szabadtéri fitneszparkok kialakítására van szükség.

Közösségi terek kialakítása során lehetőség nyílik integrált helyszínek, nyitott és zárt komplex kulturális helyszínek létrehozására, amelynek célja az, hogy a helyiek használják ezeket a helyszíneket saját elképzeléseik, programjaik, helyi ünnepek és rendezvények megvalósítására, amelyek a hegyaljai, vagy települési közösség fejlődésének egészét szolgálja, mindezt építészeti

szempontból innovatív és fenntartható módon. Ez lehet egy klubszoba, közösségi konyha, játszótér, szabadidő vagy fitnesspark, vagy multifunkcionális rendezvényterem is.

2. 9. 4. Társadalmi kohézió és szociális háló erősítése

Az esélyegyenlőség és a társadalmi kohézió, kölcsönös befogadás megvalósulása érdekében szükségesek a helyi programok, találkozási lehetőségek megteremtése. Az így kialakuló interakciók révén a szociális különbségek mérséklődhetnek, a társadalmi kohézió és települési, térségi befogadó, sokszínűsége nyitott identitások erősödhetnek, valamint pozitívan erősíthetik egymás hatását, fejlesztve a térségi szinergiákat.

2. 9.5. Közösségek gazdasági önszerveződésének erősítése

Az életerős helyi közösségek kialakulásának és fejlődésének egyik meghatározó építő eleme a közösségi kezdeményezésen alapuló társadalmi célú gazdaságfejlesztés, mely esetében a közérdekű társadalmi cél alapjául a gyakran magas szintű szociális innovációban megnyilvánuló vállalkezési tevékenység szolgál. Az üzleti tevékenység ötvözi a társadalmi és az üzleti szempontokat, a termékek és szolgáltatások piaci értékesítéséből származó nyereségüket elsősorban a szociális cél elérése érdekében forgatják vissza, ezzel is biztosítva fenntartható működésüket, küldetésüknek megfelelő – demokratikus vagy részvételi alapelveken, illetve a társadalmi igazságosság célkitűzésén nyugvó – szervezeti felépítéssel vagy tulajdonrendszerrel rendelkeznek.

Elsősorban olyan közösségi mezőgazdasági, szerveződések támogatni, ahol személyes az együttműködés a termelő és a fogyasztó között, amelyben a gazdálkodással járó kockázatokat, felelősséget és a jövedelmező gazdálkodás eredményeit egy hosszú távú megállapodásban szabályozott módon közösen osztják meg, ahol a gazda vállalja, hogy egész évben a közösség tagjainak termel, míg a vásárlók vállalják, hogy átalánydíjért cserébe átveszik a terményeket. A terményeket (zöldség, tojás, állati termékek) jellemzően hetente ugyanabban az időben és helyen lehet átvenni. (Pl. Youtyúk, kosárközösségek) A közösségi mezőgazdasági szerveződés ösztönzi az ökotudatos élelmiszer alapanyagok előállítását termelését, kockázatmentes üzleti modellt biztosít a termelőnek. Hozzájárul az elvándorlás csökkentéséhez és növeli a szervezet tagjainak térséghez való érzelmi kötődését, térségbe irányuló utazások számát, közösségi eseményeken való részvételi hajlandóságot.

2. 10. Prioritás: Települési környezet fejlesztése

Stratégiai cél

MEGÚJULÓ TELEPÜLÉSEK

Specifikus célok

A települési környezet- és szolgáltatásfejlesztés olyan beruházási terveket alapol meg, amelyek javítják a térség településeinek infrastruktúráját, intézményellátottságát, élhető, környezeti és társadalmi szempontból fenntartható és befogadó életter, a világörökségi értékeket megőrző településkép kialakítását. Ennek során lehetőség nyílik egyrészt a települési infrastruktúra, a különböző humán szolgáltatások és intézmények fejlesztésére, valamint a helyi lakosság környezettudatosságának fejlesztését célzó intézkedésekre.

Eredményességi kritériumok

Mutatók megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Humán infrastruktúra fejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Támogatott projektkereső
Települési közszolgáltatás-fejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Támogatott projektkereső

Intézkedések leírása

2. 10.1. Szociális, egészségügyi ellátás infrastrukturális fejlesztése

Az intézkedés célja a megfelelő szociális és egészségügyi ellátást biztosító települések kialakítása, amely alapvető feltétele a társadalmi-demográfia helyzetkép javulásának. A Tokaji Borvidéken élők egészségi állapotának javítása az itt levő intézmények, ellátó hálózat fejlesztésével valósulhat meg. Fontos, hogy a helyiek megfelelő szintű ellátást kapjanak, az egészségüggyel és szociális ellátással kapcsolatos ingázások minimalizálódjanak, valamint legyenek olyan központok (városi terek), ahol speciális ellátás, szakellátás is rendelkezésre áll.

2. 10.2. Települési közszolgáltatások fejlesztése

A közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése feltétele annak, hogy elsősorban a társadalmi leszakadással veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló programok végrehajtásához biztosított legyen a megfelelő intézményi háttér, másrészt a foglalkoztatottsági szint növeléséhez csökkenthetők legyenek a lakossági terhek, és az életminőséget javító új szolgáltatások induljanak. A helyi szintű humán közszolgáltatások megújítása hozzájárul a lakosság foglalkoztathatóságának javításához, az életkörülményekben rejlő területi különbségek mérsékléséhez, illetve a társadalmi

összetartozás erősítéséhez. Az intézkedés eredményeképpen kiegyenlítődnek vagy javulnak a borvidék települései és településrészei közötti szociális különbségek.

2. 10.3. Közműellátottság javítása, energetika, klíma- és energiatudatosság növelése

A lakossági közműszolgáltatásokhoz való minél szélesebb és hatékonyabb társadalmi hozzáférés fejlesztése alapvető kritérium az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés feltételeinek megteremtéséhez és a gazdasági, társadalmi és területi kohézió megvalósításához, mivel a településrészek és közösségek, illetve az ott élő egyének társadalmi életét, mindennapi gyakorlatait erősen befolyásolja a közművesítés, például ivóvíz biztosításának a feltételrendszere. Ez különösen igaz a szociálisan hátrányos helyzetű lakossággal rendelkező településeken, szegregálódási folyamatoknak kitett településrészekben.

A levegőtisztaság megőrzése, javítása az energiaellátáshoz kapcsolódó kibocsátás csökkentését igényli. Az ivó-, szenny- és csapadékvízet körfogásos összefüggésben együtt szükséges kezelni. A jól kialakított szürke- és zöldinfrastruktúra (elválasztott rendszerek, tűzvíz és záportárolók), a vízvisszatartási kapacitások kiépítése, a települések megfelelő felületképzése révén a kockázatok enyhíthetőek, a zöld infrastruktúrák fenntartása könnyebb. Törekedni kell a fenntartható rendszerek minél hatékonyabb kialakítására (pl. napelem, automatizálás, hulladék hő hasznosítás)

A vízminőség védelmet a felszíni és felszín alatti szennyezés (például talajba szikkadó szennyvíz) terhelésének csökkentése biztosíthatja. A klímaváltozás során jelentkező felmelegedés és szélsőséges csapadékesemények (esetleges villámárvizek) hatásának kezelése, a nyári meleg elleni védelem és a zavarmentes csapadékvíz-gazdálkodás megoldása szintén belterület védelmét szolgáló közműfejlesztési feladatokat jelent. Különösen fontos a lehulló csapadék helyben való megtartása, megőrzése és hasznosítása, a gyors elvezetés által okozott vízveszteségek minimalizálása az integrált csapadékvíz-gazdálkodás céljainak figyelembevételével, a térségben tapasztalható, klímaváltozás, a természeti katasztrófák okozta negatív hatások mérséklésére és elkerülésére. Az elavult, sok esetben túlterhelt közműhálózatok és a klímaváltozást jelentő extrém, szélsőséges időjárási viszonyok kompenzálása az energiaigény növekedésével jár. Az energiaellátás okozta környezetterhelés csökkenthető a megújuló energiahordozók alkalmazásával, azok rendszereinek fejlesztésével.

A prioritás során további cél olyan intézkedések kialakítása, amelyek növelik a térség klímaváltozáshoz kapcsolódó alkalmazkodóképességét, másrészt csökkentik a kibocsátást. Az éghajlatváltozás várható hatásai a lakosság (differenciált társadalmi csoportok) mellett az agráriumot érintik – a Borvidék esetén a szőlőtermesztést különösen –, de az energiaellátás, a műszaki infrastruktúra, az egészségügy és a szociális ellátórendszer számára is egyre több feladatot jelentenek. Az éghajlati modellezések és előrejelzések alapján kiderül, az ország legsérülékenyebb

területei közé tartozik a Tokaji Borvidék, így elsődleges feladatok közé tartoznak olyan települési szintű klímastratégiák, szemléletformáló akciók kialakítása, a hosszú távú környezeti szempontokat, energia- és klímatudatos szemléletmódban megvalósítandó beruházások, amelyek mérséklik a negatív hatásokat.

2. 10.4. Zöldfelületek védelme, zöldinfrastruktúra fejlesztés

Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz kapcsolódva a lakosság zöldterületekkel kapcsolatos elégedettségének növelése a zöldfelületi ellátottság kiterjesztése a cél, a funkciók és „szolgáltatások” minőségi és mennyiségi javítása által.

Ehhez kapcsolódik a zöldfelületek fenntartható módon való kialakítása, gondozása is, illetve a zöldinfrastruktúra állapotának javítása.

2. 11. Prioritás: Közlekedésfejlesztés

Stratégiai cél

ELÉRHETŐ TELEPÜLÉSEK

Specifikus célok

A Tokaji borvidék térségi szintű fejlesztésének egyik legfontosabb kihívása az elérhetőség javítása, a fenntartható mobilitás és közlekedési rendszer feltételeinek megteremtése, mely nem csak a rossz állapotú vagy hiányzó közlekedési infrastruktúrák megépítését, illetve fejlesztését, hanem a térségben jelentkező közlekedési módok racionális munkamegosztásának (többek között egységes, térségi tarifarendszer megteremtésével) kialakítását, a fenntartható, környezetbarát közlekedési módok használatának ösztönzését és turisztikai célú hasznosítását, a szemléletformálás eszközeinek alkalmazását jelenti hosszú távon.

- A térség közlekedésfejlesztésének legfontosabb célja, hogy a borvidék mind közösségi, mind egyéni közlekedéssel, vagy ezek kombinációjával, tervezhetően és a kor igényeinek megfelelően megközelíthető és elérhető legyen minden a borvidékre ellátogatni vágyó számára, figyelembe véve a speciális igényekkel rendelkező (kerékpárszállítás vasúton, alacsonypadlós járművek, kisgyermekes családok stb.) célcsoportok szükségleteit is.
- Fejlesztési cél, hogy a borvidék települései közötti turisztikai, illetve hivatásforgalmi célú közlekedési kapcsolatok feltételei javuljanak, mely egyrészt a térség gazdasági és népességmegtartó erejét erősíti, másrészt az országos turisztikai térségek versenyében a borvidék versenyképességét növeli. Jelen prioritás magában foglalja az egyéni

közlekedési módok (gyalogos, kerékpáros és közúti), illetve a közösségi közlekedési módok (vasúti, közúti közforgalmi szolgáltatás) infrastrukturális és szolgáltatás oldali fejlesztések megvalósítását.

- A turisztikai célú kerékpározás feltételeinek javítását célzó intézkedéseket a turisztikai prioritás tartalmazza.

Eredményességi kritériumok

Mutatók megnevezése	Adatforrás és mérési módszertan
Kerékpáros közlekedéshez kapcsolódó fejlesztések száma, kerékpárút hálózat hossza	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Közútfejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Vasútfejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső
Légiközlekedés fejlesztéshez kapcsolódó projektek száma	Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nkft., Támogatott projektkereső

Intézkedések leírása

2. 11.1. Gyalogos és kerékpáros fejlesztések

Az egyéni közlekedési módok tekintetében fontos a gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása, a hivatásforgalmi, munkába járáshoz, iskolába járáshoz, bevásárláshoz, ügyintézéshez kapcsolódó kerékpározás során, melyek a térség településszerkezetét tekintve a települések közötti ingázást is jelenti, a közlekedésbiztonsági feltételek javítására kell törekedni. A turisztikai kerékpárhasználat élénkítése szintén kiemelt feladat. A két keréken bejárható borvidék kiemelt fejlesztési cél. Ennek érdekében automata kerékpár kölcsönzési rendszerek (bikesharing) telepítése szükségeltetik. A kerékpáros közlekedés másik fejlesztési iránya az intézmények, üzletek és közterületek kerékpár tárolási, parkolási lehetőségeinek fejlesztése.

2. 11.2. Közúti fejlesztések

A Tokaji Borvidék fejlesztése szempontjából alapvető jelentősége van a térségi közúti elérhetőség fejlesztésének. A borvidék közúti közlekedésfejlesztésének alapvető céljai a települési gazdaságok versenyképességének és a hátrányos helyzetű, leszakadó települések helyzetének javítása érdekében a településeket összekötő úthálózat minőségének javítása.

2. 11.3. Vasútfejlesztések

A vasút, mint fenntartható közlekedési mód prioritást élvez a hazai és az Európai Unió közlekedéspolitikájában egyaránt. Az Európai Bizottság 2020 decemberében kiadott Fenntartható és Intelligens Mobilitási Stratégiája megerősíti a vasút szerepének fontosságát a fenntartható mobilitásban, melyet már a 2011-es közlekedéspolitikai Fehér Könyv is rögzített.

Ezért a borvidék térségében is vizsgálni kell, mely viszonylatokon kínál a vasút társadalmilag fenntartható megoldást. Ezeken a viszonylatokon erősíteni kell a vasút szerepét, versenyképes személyszállítási módot kínálva a helyi, távolsági és regionális közlekedésben is

A Mezőzombor és Sátoraljaújhely között - 46 kilométernyi szakaszt érintő vasúti pálya és állomás korszerűsítése megtörtént. A villamosítás mellett megszüntették a szűk keresztmetszeteket, lassújeleket. A térségbe alacsony padlós, korszerű vonatokat vezényelnek, ami lehetővé teszi Miskolc irányába az elővárosi, ütemes menetrend megteremtését. A karbon semleges ingázás és turisták mobilizálása érdekében a felújított vasúti megállók mellé az aktív mobilitás ösztönzése céljával B+R, azaz „bike and ride” – biciklizz és utazz pontokat szükséges telepíteni, ahol a biztonságos bicikli tárolás mellett a „bikesharing” szolgáltatás is biztosítani kell.

A formálódó, a transzeurópai közlekedési hálózatot felülvizsgáló jogszabály egy új közlekedési tengelyt is meghatároz, mely felfűzi ezt a régiót is az Európai Közlekedési Folyosók hálózatára.

Fel kell éleszteni, újra kell értelmezni a történelmi alapokon nyugvó gazdasági övezetet, karbonmentes közlekedési kapcsolatot biztosítva Kassa és Ungvár potenciális turistái, befektetői, munkavállalói irányába. Az Európai Unió HUSKROUA fejlesztési forrásai igénybe vehetők ezen fejlesztési cél elérésére a 2021-27-s költségvetési ciklusban.

Ennek első lépésben egy viszonylag alacsony nemzetközi együttműködési hajlandóságot feltételező lehetősége a Szerencs-Sátoraljaújhely személyvonatok meghosszabbítása Kisújhely (Slovenské Nové Mesto) állomásig, ahol csatlakozást lehet adni Kassa és Ágcseryő (ezen keresztül akár Kárpátalja) felé is, meglévő járatokhoz. A megvalósítás műszaki akadálya, hogy a határátmenet villamosítása teherforgalmi stratégiai célok miatt nem történt meg, valamint a határ túloldalán eltérő vasútvillamosítási rendszer üzemel, mellyel a magyar társaságnak egyébként sincs kompatibilis járműve. A megfelelő szakmai megoldás a néhány éve tervbe vett, akkumulátorról is üzemelni képes villamos motorvonatok beszerzésének megkezdése, mellyel a feladat a karbonsemleges célok mellett kiszolgálható. A MÁV-START ezt miskolci telephelyről tudja kiállítani, egyben jármű oldali fejlesztést biztosítva a térségben. A telepállomás más vonalakon is ki tudná használni ezen járművek előnyeit, mellyel összesen (tartalékállománnyal együtt) 15 db eszköz beszerzése válhat indokolhatóvá.

A határon átnyúló „Creativ Region” stratégiai célkitűzésének megvalósításához szükséges egy határon átnyúló, a térség nagyvárosait összekötő, ütemes menetrenden alapuló körvasút létrehozása, amely Miskolc – Kassa - Ungvár – Sátoraljaújhely- Szerencs – Miskolc viszonylatban közlekedik.

Turisztikai célú vasúti üzemre alkalmas a 98-as vasúti viszonylat Szerencs és Hidasnémeti között. A vonal a turisztikai szempontból fejlesztendő településeket érinti. Kassa – Hidasnémeti – Mád – Tállya Szerencs – Tarcal – Tokaj- illetve Mezőzombor – Sárospatak – Sátoraljaújhely viszonylatban beállítandó nosztalgia gőzös az élményutazás mellett a borvidék kassai reptérrel való vasúti összeköttetését biztosítsa. A 98-as vasúti vonalon lévő megállóhelyeket egységes formában az alapításkori Kassa – Hegyaljai Hév megállóinak stílusában ajánlott felújítani, amelyhez a vasúti pályahálózatot működtető, az Építési és Közlekedési Minisztérium tulajdonosi joggyakorlása alatt álló Magyar Államvasutak Zrt.-vel való egyeztetése szükséges, az ÁME (TSI) előírások, európai uniós rendeletek és egyéb vonatkozó jogszabályok figyelembe vételével. A vasútvonal alapmenetrendi közlekedtetésében a fent említett, akkumulátorról is üzemelni képes villamos motorvonatok szintén szerepeltethetők, szolgáltatási fejlesztést hozva a térségbe. A fent meghatározott jármű darabszámnál ezen vonal igényeit is szerepeltettük.

2. 11.4. Légi közlekedési kapcsolatok fejlesztése

A régió két meghatározó légi közlekedési kapcsolata a Debreceni és a szlovákiai Kassai Nemzetközi Repülőtér.

Debrecen nemzetközi repülőtere a következő években - a 37-s út négysávosításának köszönhetően elérhetővé válik - autóúton, autópályán, illetve a vasúti kapcsolat már korábban is adott volt. A reptér a következő években új kifutópálya építését és terminálbővítést tervez. Cél a 1,5-2 millió utas fogadása. A repülőtér jelentős forgalmat bonyolít Tel-Aviv, London és München irányába, ami stratégiai szempontból fontos küldő területté formálható a borvidék szempontjából.

A Kassai Repülőtér az elmúlt tíz évben jelentős kapacitásbővítésen, légi és utasforgalmi fejlesztésen esett át, ami jelentős utasszám és célállomás növekedéssel, bővüléssel járt. Rendszeres nemzetközi légi járással juthatunk el Kassáról közvetlenül Prágába, Londonba, Bécsbe, Varsóba, Liverpoolba és Isztambulba, Bécsbe. A Kassai Repülőtér nonstop általános célú repülési szolgáltatásokat nyújt (general aviation) magán és üzleti céllal utazók számára.

A borvidéken a sport és magánrepülőgép forgalmat fejleszteni szükséges, illetve helikopter leszállók létesítésére is sor kerül a Tokaj – Zemplén Fejlesztési Program keretében.

A sárospataki repülőtér a várostól 2 kilométerre keletre fekszik, időszakosan üzemelő füves repülőtér, mely négyülékes sportrepülőgépek fogadására is alkalmas lehet.

2. 11.5. Környezetbarát közlekedési módok fejlesztése

A térség turisztikai kínálatának egyik jelenlegi legnagyobb hiányossága az egyes turisztikai desztinációk elérhetőségének kérdése. Az európai közlekedési trendek és környezetbarát közlekedési módok előtérbe helyezésével kiemelten fontos annak megteremtése, hogy a térség fenntartható közlekedési eszközökkel bejárható legyen, racionális infrastrukturális háttérrel együtt.

3. Célrendszer koherencia vizsgálata (táblázatok)

Az átfogó célok és prioritások közötti kapcsolat bemutatása

	Prioritás/átfogó célok a Koncepció alapján	Magyarország elsőszámú borvidéke	Természetközeli, világörökségi kultúrtáj	Vonzó, élhető lakókörnyezet	Fejlett és versenyképes gazdasági térség
1.	Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése	X			X
2.	Helyi gazdaságélénkítés	X			X
3.	Világörökségi kultúrtáj védelme		X		
4.	Szellemi örökség és kultúra ápolása		X	X	
5.	Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható turizmusfejlesztés		X		
6.	Egyházi hagyományok ápolása		X		
7.	Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása			X	X
8.	Turizmusfejlesztés	X	X		X
9.	Helyi közösségfejlesztés		X	X	
10.	Települési környezet fejlesztése			X	X
11.	Közlekedésfejlesztés			X	X

Illeszkedés az Európai Unió által meghatározott szakpolitikai célkitűzésekhez

sorszám	Prioritás/intézkedések	Intelligensebb Európa	Zöldebb, karbonmentes Európa	Jobban összekapcsolódó Európa	Szociálisabb Európa	Polgáraihoz közelebb álló Európa
1.	Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése					
1.2	Dűlőúthálózat fejlesztés		X	X		
1.3	Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció támogatása	X				
1.4	A helyi, minőségi alapanyagok előállításának támogatása		X			X
1.5	A Tokaji borok hazai és nemzetközi fogyasztásának pozicionálása			X		
sorszám	Prioritás/intézkedések	Intelligensebb Európa	Zöldebb, karbonmentes Európa	Jobban összekapcsolódó Európa	Szociálisabb Európa	Polgáraihoz közelebb álló Európa
2.	Helyi gazdaságélénkítés					
2.1	Mezőgazdasági termelést és értékesítést érintő fejlesztések		X			X
2.2	Erdőgazdálkodás		X			

2.3	Ipari fejlesztésekhez kapcsolódó intézkedések	X				
2.4	Kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenységhez kapcsolódó intézkedések	X				
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
3.	Világörökségi kultúrtáj védelme					
3.1	Világörökségi Gondnokság működtetése és világörökségi feladatok ellátása					X
3.2	Világörökségi helyszínek, attribútumok megőrzése, turisztikai célú fejlesztése		X			
3.3	Településkép kialakítása és védelme					X
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
4.	Szellemi örökség és kultúra ápolása					
4.1	A borvidék, mint kulturális központ elérését szolgáló fejlesztések			X	X	X
4.2	Innovatív kulturális rendezvényhelyszínek fejlesztése, kulturális útvonalak és programkínálat kialakítása			X	X	X
4.3	Művészeti civil kezdeményezések és programsorozatok megvalósítása					X
4.4	Kreatív és kulturális iparhoz kapcsolódó tevékenységek fejlesztése			X	X	X
4.5	Gyerekek és fiatalok világörökségi és kultúra, sport iránti érzékenyítése					X
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
5.	Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható turizmusfejlesztése					
5.1	Bodrog part rendezése, környezetileg fenntartható hasznosítása		X			
5.2	A természet bemutatását célzó helyszínek kialakítása		X			
5.3	A környezeti nevelést célzó helyszínek kialakítása		X			

sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
6.	Egyházi hagyományok ápolása					
6.1	Egyházi kulturális örökség fejlesztése			X		X
6.2	Vallásturizmus és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése			X		X
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
7.	Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása					X
7.1	Humánerőforrás-fejlesztés	X				X
7.2	Felsőoktatási képzésfejlesztés, tudományos ismeretterjesztés	X				
7.3	Duális képzésfejlesztés	X				
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
8.	Turizmusfejlesztés			X		X
8.1	Szálláshely-szolgáltatás fejlesztés			X		X
8.2	Élményhelyek, témaparkok komplex fejlesztése			X		X
8.3	A kerékpáros turizmus feltételeinek javítása		X	X		X
8.4	Vízi turisztikai fejlesztések megvalósítása a Bodrog parton és a Tiszán		X	X		X
8.5	Aktív turizmus fejlesztése, extrém sportok feltételeinek kialakítása			X		X
8.6	Falusi és agroturisztikai fejlesztések			X		X
8.7	Minőségi gasztronómiai vendéglátóhelyek kialakításának ösztönzése			X		X
8.8	Egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztések			X		X
8.9	Ökoturizmushoz kapcsolódó fejlesztések		X	X		
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
9.	Helyi közösségfejlesztés				X	X
9.1	Lakóhelyi közösségek fejlesztése, közösségi aktivitás erősítése				X	X
9.2	Helyi, települési, világörökségi és térségi identitás erősítése				X	X

9.3	Közösségi terek létrehozása, fejlesztése				X	X
9.4	Társadalmi kohézió és szociális háló erősítése			X	X	X
9.5	Közösségek gazdasági önszerveződésének erősítése			X	X	X
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
10.	Települési környezet fejlesztése		X			
10.1	Szociális, egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése				X	X
10.2	Települési közszolgáltatások és speciális szolgáltatások fejlesztése		X			X
10.3	Közműellátottság, energetika, klíma- és energiatudatosság		X			X
10.4	Zöldfelületek védelme, zöldinfrastruktúra fejlesztés		X	X		
sorszám	Prioritás/intézkedések	<i>Intelligensebb Európa</i>	<i>Zöldebb, karbonmentes Európa</i>	<i>Jobban összekapcsolódó Európa</i>	<i>Szociálisabb Európa</i>	<i>Polgáraihoz közelebb álló Európa</i>
11.	Közlekedésfejlesztés		X	X		
11.1	Gyalogos és kerékpáros fejlesztések		X	X		
11.2	Közúti fejlesztések		X	X		
11.3	Vasútfejlesztések		X	X		
11.4	Légi közlekedési kapcsolatok fejlesztése		X	X		
11.6	Környezetbarát közlekedési módok fejlesztése		X	X		

4. A Programvégrehajtás kommunikációs és partnerségi terve

A program prioritásai mentén megvalósuló fejlesztési javaslatok ágazati operatív programokból történő finanszírozhatóságát az egyes intézkedések céljainak és főbb beavatkozásainak azonosítását tartalmazó táblázatok tartalmazzák.

Törekedni kell a különböző gazdasági szférák (többek között a Tokaji borvidék turizmus-, közlekedés-, és gazdaságfejlesztési) stratégiái, terveinek készítése során arra, hogy a programban meghatározott fejlesztési javaslatok beépülése és érvényesülése biztosított legyen.

A térség múltjában, valamint a jelen gazdasági életében is fontos szerepet játszik a nemfémes ásványi nyersanyagok bányászata. A tevékenység további működéshez ki kell dolgozni a térségre vonatkozó regionális bányászati stratégiát, melynek keretében ütemezetten meg kell határozni a történeti tájon belüli bányászati tevékenységre vonatkozó szabályozásokat és a további kiaknázás területi és mennyiségi jellemzőit, a térségi magasépítést kiszolgáló kőbányászat helyszíneinek és volumeneinek, valamint különleges ásványok hozzáférési feltételeinek figyelembevételével.

A programban megjelölt intézkedések során tervezett fejlesztésekkel kapcsolatban, döntéshozatalban, a fejlesztések szakszerű tervezése és végrehajtása érdekében a Világörökségi Tervtanács bevonása szükséges.

4. 1. Partnerségi terv

A Tokaji Borvidék Kiemelt Térség területfejlesztési koncepciójának, stratégiai és operatív programjának jóváhagyását az 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban Törvény) a Kormány hatáskörébe utalja, vagyis a döntéshozás a Kormány kizárólagos hatásköre. A Tokaji Borvidék Fejlesztési Tanács (továbbiakban TBFT) a döntéshozás vonatkozásában kulcsszereplő, tekintettel arra, hogy a jóváhagyandó tervezetet munkaszervezete, a Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nonprofit Kft (továbbiakban TBFNKft) készíti elő, így annak tartalmára jelentős hatást gyakorol.

A világörökséggel kapcsolatos kötelezettségek teljesítésével és lehetőségeinek hasznosulásával összefüggő, illetve a helyi önkormányzati érdekérvényesítés feltételeit – összhangban az elfogadás előtt álló Világörökségi Kezelési Tervvel – a Törvény szerinti TBFT tagokkal azonos szinten biztosítani szükséges.

A hatékony és fenntartható területfejlesztéshez elengedhetetlen a térségi fejlesztési elképzelésekbe, irányokba és megvalósulási folyamatokba tevékenyen bekapcsolódó, közös gondolkodásra, együttműködésre, térségi kezdeményezésekre és érdekképviselőre a partnerségi folyamat során alkalmassá tett és/vagy való további térségi szereplőkkel való együttműködés kialakítása és fenntartása.

Térségi szereplőnek tekintünk minden a térség társadalmi-gazdasági életébe és környezeti fenntarthatóságába és fejlesztésébe aktívan bekapcsolódó helyi vállalkozót és munkaadót, civil szervezet és társadalmi kezdeményezést, illetve a helyi lakosságot, azon belül is kiemelten a halmozottan hátrányos helyzetű, jelentős munkanélküliséggel, szegénységgel, lakhatási problémákkal küzdő népeiséget, mely szereplőkkel mind a tervezési időszakok, mind a programok megvalósulási fázisában törekszünk a konstruktív együttműködésre.

Az Európai Unió támogatással megvalósuló fejlesztések vonatkozásában kiemelt partnerek az Európai Unió döntéshozási és végrehajtási intézményei:

- Egyrészt közvetetten: az Európa 2020 stratégia és a különböző fejlesztési alapokkal kapcsolatos rendelkezések,
- más, a társfinanszírozástól függetlenül is betartandó szabályozások (pl. eredetvédelem, Natura2000 stb.) révén,
- illetve a végrehajtásban, társfinanszírozóként.

Nemzetközi partnerek között kiemelendő még a Világörökség Bizottság, amely a világörökség listára vett területek vonatkozásában rögzít olyan irányelveket, amelyek a területfejlesztési döntéseket befolyásolhatják (ilyen módon a döntéshozásra hatnak közvetetten).

A térség fejlesztésének komplexitása és a környező területekkel való összekapcsolódása miatt fontos a Tokaji borvidék szlovákiai területével és a térség környező magyarországi településeivel és tájegységeivel való együttműködés kialakítása és fenntartása.

A partnerségi terv célja, feladatai, tartalma

A Partnerségi terv készítésének kötelezettségét a területfejlesztési koncepciók, programok tartalmi követelményeit szabályozó 218/2009 (X.6.) kormányrendelet 13. §-a írja elő.

A térségfejlesztési dokumentumokat megalkotó, az irányokat és intézkedéseket kijelölő szervezet, jelen esetben a TBFT munkaszervezetének stratégiaalkotásának kevésbé hatalmi alkufolyamatnak, mint szervezeti tanulási folyamatnak kell lennie, miközben a különféle térségi szereplők között kialakul és fennmarad egy konstruktív együttműködési folyamat. Egy ilyen stratégiaalkotás központ eleme a különböző tudások, vélemények és javaslatok integrálása, konszenzuseresés, a folyamatos monitoring és fejlesztés, korrigálás. Ezért ki kell építeni a kommunikáció rendszerét a szervezet és a térség életét meghatározó szereplők között, melyhez ki kell dolgozni a visszacsatolás és társadalmasítás megfelelő folyamatát.

A 27 településre kiterjedő területi tervezés munkarészeként kidolgozandó partnerségi terv a társadalmasítási folyamat menedzselésének eszköze. Meghatározza a társadalmasítási folyamat átfogó célját és várható hatásait, specifikus céljait, stratégiáját, végül a folyamat megvalósulásának menetét, szabályait és operatív eszközeit. A folyamat közben tarthatósága, átláthatósága, infrastrukturális, pénzügyi igényeit és humán erőforrás feltételeit, tartalmi lépéseit, az egyes lépések célját és módszereit, a visszacsatolás és folyamatkövetés módszerét és eszközeit.

A társadalmasítás szervezeti keretei

A területfejlesztési tervezés szervezeti keretei

- részben jogszabályilag rendezettek,
- részben egyedi kormányzati döntések alapján kialakított,
- részben pedig a tervezésért felelős TBFT egyedi döntése szerint alakítható.

A bevonandók, érintett célcsoportok körét a Világörökségi Kezelési Terv készítői behatóan feltárták, e munka eredménye a területfejlesztési tervezés partnerségi folyamata során jó kiindulási alap volt.

A Területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény szabályozza a területfejlesztés intézményrendszerét, ezen belül a fejlesztési dokumentumok és irányok társadalmasítási kereteit.

A kiemelt térségi területfejlesztés intézményi rendszerének fő elemei:

- a döntéshozás – Kormány;
- a tervezés és a fejlesztés irányító szervezete – Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács, a tervezés-fejlesztés munkaszervezete – Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nonprofit Kft.

A társadalmasítási folyamat szervezeti, egységei és kezdeményezései:

- TBFT munkaszervezete;
- jogszabályban előírtak és azon túli véleményező;
- a széles nyilvánosságot megszólító kezdeményezések.

A partnerségi folyamat felépítése

A partnerségi folyamat mérföldkövei az alábbiak:

- Előkészület
- Partnerségi terv elkészítése,
- Lebonyolítás
- Összegyűjtött, rendszerezett vélemények, állásfoglalásokról, ajánlásokról készült emlékeztetők elkészítése,
- Javaslatok, vélemények, állásfoglalások beépítése a tervbe, jóváhagyandó tervezet elkészítése.
- Jóváhagyás
- TBFT felterjeszhetőnek nyilvánítja a tervezetet és felkéri a munkaszervezetet a felterjesztésre;

- Kormány általi elfogadás, kormányhatározat kihirdetése (amennyiben szükséges az adott dokumentumnál)
- Dokumentum közzététele.

5. Monitoring és értékelési terv

A Tokaji Borvidék Fejlesztési Program, az abban kitűzött fejlesztési prioritások és az azok elérését szolgáló intézkedések sikeres megvalósulását, valamint az ezek alapján jelentkező változásokat, eredményeket évente szükséges rögzíteni és jelenteni a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács számára. A program időarányos teljesüléséről készített beszámoló elkészítése az előzetesen meghatározott monitoring és értékelési terv alapján történik. A monitoring tevékenység elvégzéséhez olyan mutatókat kell előzetesen meghatározni, amelyek egyértelműen jelzik a borvidék területfejlesztési programja szerint történő fejlődést. A Tokaji Borvidék területi monitoringvizsgálata a területi monitoring rendszerről alkotott kormányrendeletben 37/2010. (II. 26.) foglaltakkal összhangban készül el. A törvény értelmében a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács a munkaszervezet által elemzi és értékeli a kiemelt térségi szintű területi monitoring rendszer működését, elemzi a kiemelt térség helyzetét bemutató éves és több éves elemző jelentést, évente tájékoztatást ad a területfejlesztési stratégia tervezéséért, valamint a területfejlesztésért felelős miniszter, a területileg érintett megyei önkormányzatok részére a kiemelt térségi területi monitoring rendszer működéséről és a kiemelt térségi értékelési jelentésekről a tárgyévet követő március 31-ig elvégzi a területfejlesztési koncepció felülvizsgálatát, valamint a felülvizsgálat alapján a koncepció módosítását, elvégzi a területfejlesztési program előzetes, közbülső és utólagos értékelését, valamint az előzetes és közbülső értékelés alapján a felülvizsgálatát. Az éves monitoring és értékelési tevékenység abban is segítséget nyújt, hogy meghatározásra kerüljenek a következő időszak feladatai, amelyek a célértékek eléréséhez szükségesek, illetve a fejlesztések sorrendjét alakító, esetleges hangsúly átrendeledések, figyelembe véve a makro- és mikrogazdasági környezet és egyéb meghatározó tényezők alakulását.

Az operatív intézkedések, kapcsolódó fejlesztési projektek alakulását, melyek hazai és közösségi forrásokból (operatív programok felhívásai alapján) valósulnak meg az egyes projektek szintjén az egyes mérföldkövekhez elkészítendő projekt előrehaladási jelentések vizsgálják.

Jelen stratégia megvalósulásának nyomon követésére, a program által generált közvetlen és azonnali hatásokat szemléltető eredménymutatók határozhatók meg. A fejlesztések hosszabb távon és közvetlenül jelentkező következményeit hatásindikátorok segítségével lehet figyelemmel kísérni.

Az eredmény- és hatásindikátorok, olyan főbb társadalmi-gazdasági és környezeti mutatók, amelyek a Központi Statisztikai Hivatal területi, vagy a települési önkormányzatok, Kormányhivatalok statisztikája alapján jelölhetők ki. Ugyanis a hivatalos nyilvántartású, hosszú távú időszoros rendelkező adatok alkalmasak a változások évenként történő értékelésére. A legfontosabb indikátorok alapvető társadalmi és gazdasági mutatószámokhoz köthetők, hiszen az elsődleges cél

a térség népességcsökkenésének és drasztikus előregedésének csökkentése, valamint a vállalkozások számának, a foglalkoztatottságnak növelése.

Az alábbiakban a program végrehajtása során a térségre gyakorolt hatások vizsgálatára alkalmas eredmény- és hatásmutatók kerültek összegyűjtésre:

Mutató	A mutató legfrissebb értéke	2027.	Megjegyzés
Állandó népesség száma	69 858 fő	+5%	A népességfogyás megállítása, a lakosság szám minimális növelése.
Öregedési index	145,6%	140%	Cél elsődlegesen a lakosság előregedésének megállapítása.
Munkanélküliségi ráta	7,4%	4%	Pandémia előtti értékek elérése, esetleges csökkenése.
Regisztrált vállalkozások száma	12 579 db	14 000 db	Vállalkozásösztonzés növelése.
Bortermelés	118 503 hl	+2%	Minőségi, prémium borok elsődlegesen.
Vendégek száma	89 001	200 000	Az attrakciók számának és minőségének növelése.
Vendégéjszakák száma	168 818	400 000	Minőségi szálláshely létesítése.
Egy adófizetőre jutó SZJA értéke	2 359 ezer Ft (2018. év)	3 500 ezer Ft	A lakosság jövedelmi szintjének javítása.

A monitoring tervben fentebb bemutatott általános és az operatív programrészben bemutatott intézkedés-specifikus monitoring mutatók elemzését követően kerülhet sor a jelentések, beszámolók részeként a szöveges értékelések elkészítésére, melyek feltárják a változások, az előrehaladásban megfigyelt eltérések mögött álló lehetséges okokat (az eltelt egy évben keletkező háttéranyagok és ismeretek tanulmányozásával és beépítésével) és következtetéseket. Továbbá az ezen értékelésből adódó feladatokat és a fejlesztések jövőbeni megvalósításával kapcsolatos megállapításokat, miszerint az adott prioritás adott intézkedése kapcsán, mely elemek teljesültek részben vagy egészben, melyek igényelnek további beavatkozásokat, melyek megvalósítása várható a jövőben, és melyek azok, amelyek a körülmények megváltozása miatt hátrébb sorolódnak a fejlesztési ütemtervben vagy esetleg elhagyhatók.

6. A programmegvalósítás intézményrendszere, finanszírozási háttér

A térségi fejlesztési tanács működéséhez, illetve a térségére vonatkozó hazai fejlesztéspolitikai célok elősegítését szolgáló szakmai projektek, programok előkészítésének, végrehajtásának támogatásához szükséges pénzügyi fedezetet a költségvetési hozzájárulás és a pályázatokon elnyert források biztosítják. A Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács dönt a hatáskörébe utalt pénzeszközök felhasználásáról, és megállapodást köthet az érintett tárcákkal az egyes fejlesztési programok finanszírozásáról. A térségi fejlesztési tanács megállapodhat a megyei közgyűlésekkel és más, a térségi fejlesztési programokban közreműködőkkel a programok és fejlesztések finanszírozásáról.

A kiemelt térségek decentralizált területi felelőseivel, így a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanáccsal minden operatív program irányító hatósága együttműködik. A Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács felelős a kiemelt térség stratégia és operatív fejlesztési programjának elkészítésért, ami alapján a kormány határozatot hoz a kiemelt programokról. A kormány határozatához további egyeztetések szükségesek a finanszírozást biztosító, elsősorban ágazati operatív programok irányító hatóságaival.

A térség operatív programja tartalmazhat olyan kiemelt térségi intézkedések, amelyek megvalósításáért a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács a felelős, illetve olyanokat is, melyek a borvidék területén valósulnak meg más szervezetek felelősségében (pl. állami szervezetek, vállalkozások, civil szervezetek, települési önkormányzatok). A térségi intézkedések kapcsán a Tanács felelőssége, hogy előterjessze a térség operatív programját, illetve a program alapján megszületendő kormányhatározat alapján támogatandó térségi intézkedési programokat támogatói döntésre a közreműködő szervezetnek. A kiemelt térségi intézkedések megvalósítását a Tanács követi nyomon, az irányító hatóságok által nyújtott támogatási információk alapján. A Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács munkaszervezeti feladatait a Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nonprofit Kft. látja el.

6. 1. Finanszírozási háttér

A Partnerségi Megállapodás hatálya alá hét (hat ágazati, egy területi) operatív program tartozik, amelyek áttekintését követően kerültek hozzárendelve az intézkedésekhez. A hét operatív program a következő:

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz)

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz) – amely immáron magába foglalja a leginkább rászoruló személyeket támogató intézkedéseket is – elsődleges célja a szociális felzárkózás támogatása Magyarországon. Az operatív program a negyedik szakpolitikai célkitűzést, azaz a szociálisabb Európa létrejöttét támogatja. Az EFOP Plusz négy humán szakterület fejlesztéseit foglalja magában, ezek a köznevelés, társadalmi felzárkózás, szociális és gyermekvédelmi, valamint család- és ifjúságpolitika.

Az EFOP Plusz keretében tervezett fejlesztések az oktatás eredményességének javítását, a pedagógus pálya vonzóbbá tételét, a szociális szempontból hátrányos helyzetű személyek (pl.: megváltozott munkaképességűek, idősek, gyermekvédelmi ellátórendszerben érintettek, fogyatékossgal élők, marginalizált csoportok, hajléktalanok) életminőségének javítását támogatják a szociális biztonság megteremtése érdekében. Hozzájárulnak továbbá a társadalmi felzárkózási kihívások kezeléséhez, a munka és magánélet egyensúlyának megfelelőbb megteremtéséhez, a súlyos anyagi nélkülözésben élők támogatásához, továbbá az ország 300 leghátrányosabb helyzetű településén élő személyek felzárkózásához az érintett településeken folytatott szociális munka révén meghatározott helyi szükségletek figyelembevételével.

Az EFOP Plusz prioritásai:

1. XXI. századi köznevelés
2. Pedagógus életpálya modell
3. Társadalmi felzárkózási fejlesztések
4. Szociális fejlesztések
5. Rászoruló személyek támogatása
6. Család- és ifjúságügyi fejlesztések
7. Felzárkózó települések

Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP Plusz):

A Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP 2021-2027) keretében Magyarországnak kb. 18,9 milliárd forint áll majd rendelkezésére a hazai halgazdálkodási ágazat fejlesztésére. A MAHOP Pluszban tervezett intézkedések két uniós prioritáson belül kerültek kidolgozásra. Az 1. uniós prioritás célja a természetes vizek halállományának növelése, a vízfolyások ökológiai állapotának és a víz minőségének javítása, valamint az ágazat helyzetéről pontos képet adni tudó adatgyűjtési és ellenőrzési rendszer továbbfejlesztése. A 2. uniós prioritás célja a meglévő akvakultúra termelő és halfeldolgozó vállalkozások fejlesztése, versenyképességük növelése, új termelői bázisok és feldolgozók létrehozása. Kiemelt hangsúlyt fektet a program a munkakörülmények javítására és stabilitására, valamint a kutatás és termelés közötti tudástransfer támogatására, illetve a további tudományos ismeretek létrehozására a K+F projektek támogatásával.

Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP Plusz)

Helyreállítási és Ellenálló-képességi Eszközt (RRF) és az Európai Hálózatfinanszírozási Eszközt (CEF) megelőzve az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP) Plusz a magyarországi kötőpályás, közúti, kerékpárúti és kikötői beruházások legnagyobb uniós forrása lesz ebben az évtizedben. A magyarországi közlekedési helyzetet, a Kohéziós Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap korlátait, illetve egyéb uniós alapelveket (pl. kettős finanszírozás kizárása, tiltott állami támogatások) figyelembe véve az IKOP Plusz 3 prioritási tengelyen tervez beavatkozásokat:

1. Tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése, köztük városi elektromos buszbeszerzéseket, nagyforgalmú elővárosi vasútvonalak fejlesztéseit.
2. TEN-T vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése, benne a transzeurópai közlekedési hálózathoz tartozó vasútvonalakét és kikötőkét.
3. Fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás részeként EuroVelo kerékpárutak fejlesztéseit, közlekedésbiztonsági és egyéb (pl. zajárnyékoló falak, e-töltők) beruházásokat.

A projekteknél uniós elvárás lesz a projektek hosszú távú megtérülése és a jelentős (környezeti) károkozás elkerülése.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz)

A 21. századi kihívások szükségessé teszik a magyar vállalkozások technológiaváltását, digitalizációs és innovációs képességeinek megerősítését, valamint a munkavállalók képzését, termelékenységük és hozzáadott értékük növelése érdekében. A 2021-2027 közötti időszakra szóló Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz) keretében célunk a 2014-2020 közötti Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) eredményeire építve a magyar vállalkozások támogatása. A GINOP Plusz beavatkozásai révén kívánjuk elérni, összhangban a vonatkozó stratégiákkal, hogy a vállalkozások technológiájukat, működésüket megújítva kedvezőbb pozíciót alakítsanak ki a hazai és nemzetközi piacokon, valamint előrelépjenek a globális értékláncokban. Mindez hozzájárul a társadalom életszínvonalának növekedéséhez, a munkahelyek védelméhez, a foglalkoztatás bővüléséhez, Magyarország és az EU versenyképességéhez.

A GINOP Plusz prioritási tengelyei:

1. Vállalkozásfejlesztés
2. Kutatás, fejlesztés, innováció
3. Fenntartható munkaerőpiac

4. Ifjúsági garancia
5. Felsőoktatás, szakképzés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz)

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) program Magyarország teljes területén támogatja a területi alapú fejlesztéseket, célja a régiók és megyék EU szintű és országon belüli fejlettségi pozíciójának javítása, kiemelten a legkevésbé fejlett megyék és elmaradott térségek területi fejlesztése a kedvezőbb helyzetű térségek pozíciójának erősítése mellett. A 2014-2020 közötti Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) eredményeire építve annak tematikáját és integrált területi programokon keresztül megvalósuló modelljét folytatja. A program elsősorban helyi önkormányzati fejlesztéseket támogat, fejlesztési tematikája kiterjed a gazdaságélénkítésre, munkahelyteremtésre és bővítésre, valamint a népességmegtartásra és családvédelem térségi és helyi feltételeinek biztosítására, így a helyi gazdaságfejlesztésre és foglalkoztatásra, valamint a helyi turizmusra, a települési infrastruktúra, településüzemeltetés és helyi közszolgáltatások fejlesztésére.

A TOP Plusz prioritási tengelyei:

1. Élhető megye
2. Klímabarát megye
3. Gondoskodó megye
4. Budapest infrastrukturális fejlesztések
5. Budapest humán fejlesztések
6. Versenyképes megye

A TOP Plusz fejlesztései révén Magyarország összes vármegyéjében, kiemelten a négy legkevésbé fejlett régióban valamint a legkevésbé fejlett járásokban javulhatnak a gazdaságfejlesztés helyi feltételei, a foglalkoztatás helyzete, a települési infrastruktúra és a közszolgáltatások minősége, ezen keresztül erősödhet a települések népességmegtartó ereje és javulhat a lakosság életminősége.

Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz)

Az Európai Unió forrásokból finanszírozott új fejlesztési programok magasabb színvonalon folytatják az eddig megkezdett munkát. A Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz) nem csak tükörképe az eddigi KEHOP-nak, de sok újdonsággal is bővült, figyelembe véve az átalakuló szabályozási környezetet és az erősödő zöldítési törekvéseket. A KEHOP Plusz levonja az elmúlt időszak tanulságait és bővebb mozgásteret teremt mind a beruházások jellegét, mind a megcélzott közönséget tekintve.

A KEHOP Plusz öt prioritása:

1. Vízgazdálkodás és katasztrófakockázat csökkentés
2. Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság
3. Környezet- és természetvédelem
4. Megújuló energiagazdaság
5. Igazságos Átmenet Alap

Az operatív program célja a környezetszennyezés és az erőforrásaink túlzott kihasználásának csökkentése, a biológiai sokféleség megóvása és a körforgásos gazdaság előtérbe helyezése. Kiemelt figyelem jut a zöld-kék infrastruktúra fejlesztésére és a helyi energiaközösségekre. Emellett elsődleges feladata még új munkahelyek létrehozása és a károsanyag kibocsátások csökkentése különösen a leginkább karbon-intenzív megyékben.

Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz)

A versenyképesség növelésének egyik horizontális dimenziója egy olyan működési környezet megteremtése, amelynek kialakítása követi a kor, a technológia és a gazdasági-társadalmi igények fejlődését. Azok az országok és társadalmak képesek lépést tartani a világ fejlődésével, amelyek az élet minden területén tudatosan alkalmazzák a digitális technológiákat és folyamatosan megújítják azokat. A digitális átmenet integrált megközelítést megkívánó domináns célrendszerre vált, amelynek választ kell tudnia adni a jelenlegi és az újonnan felmerülő globális, technológiai, biztonsági és fenntarthatósági kihívásokra. A gazdaság és társadalmi versenyképesség megtartása és növelése érdekében Magyarország a 2021-2027 közötti időszakban egy külön – horizontális - operatív program, a Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz) keretében tervezi végrehajtani ezeket a fejlesztéseket.

A DIMOP Plusz egységes szemléletmód mellett kívánja összehangolni az ágazati szakpolitikai beruházásokat és az innovatív technológiák alkalmazását, hogy egységes szolgáltatási rétegeken keresztül, adatintenzív megközelítésben járuljon hozzá az egyes szakpolitikai feladatok

digitalizációs beruházásaihoz és ilyen módon átfogó megoldásokat támogasson, amelyek egy-egy ágazati célkitűzés megvalósulása mellett egységesen támogatják a digitális transzformáció folyamatát.

A DIMOP Plusz négy prioritási tengelyből áll:

1. Inteligensebb Magyarország
2. Hi-tech és zöld átállás
3. Magyarország csatlakoztatva
4. Digitális készségek

Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP Plusz)

A Végrehajtás Operatív Program Plusz a 2021-2027 közötti időszakban Magyarország számára rendelkezésre álló kohéziós célú források eredményes és hatékony felhasználását támogató technikai segítségnyújtás forrásokat kezeli. Ennek keretében biztosítja a naprakész tudással rendelkező szakemberállományt, az infrastrukturális feltételeket, az informatikai, partnerségi, kommunikációs és nyilvánosságához kapcsolódó feladatok ellátását, ezzel is hozzájárulva a Partnerségi Megállapodás céljainak teljesüléséhez. A VOP Plusz kiemelt figyelmet fordít a pályázói kapacitás fejlesztésére is, ezáltal elősegítve, hogy a pályázók a fejlesztéseiket minél nagyobb számban, minél szabályosabban és minél jobb minőségben legyenek képesek megvalósítani az új időszakban.

Az operatív programnak 5 prioritása van, melyeket az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), a Kohéziós Alap (KA), az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+), valamint az Igazságos Átmenet Alap (IÁA) technikai segítségnyújtás célra rendelkezésre álló forrásaiból finanszírozzák hazai társfinanszírozással kiegészítve. Ezen források Magyarország teljes területét lefedik.

Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF)

Az Európai Unió nyújtotta Helyreállítási Alap megadja a lehetőséget arra, hogy a tagállamok a koronavírus okozta járvány következményeit enyhítsék, és újra növekedési pályára állhassanak. Az uniós eszköz főként állami beruházások és reformok felgyorsítását célozza meg. Ehhez igazodva Magyarország elkészítette a Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervét, mely a járvány gazdasági és társadalmi hatásaira reagál, emellett a zöld és digitális átállást segíti elő. A program költségvetésének meghatározó része az egészségügy, az oktatás és a környezetbarát közlekedés fejlesztését érinti.

A magyar terv a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközből származó vissza nem térítendő forrásokat 9 komponens mentén használja fel:

1. Demográfia és köznevelés
2. Magasan képzett, versenyképes munkaerő
3. Felzárkózó települések
4. Vízgazdálkodás
5. Fenntartható zöld közlekedés
6. Energetika (zöld átállás)
7. Átállás a körforgásos gazdaságra
8. Egészségügy
9. Állam- és közigazgatás

A fentiek mellett megvizsgáltuk az Európai Területi Együttműködési Programokban való további részvételt és illeszkedését is, tekintettel arra, hogy a Borvidék több projektet is megvalósított már INTERREG együttműködés keretében. A határmenti együttműködések kialakítása, közös projektek végrehajtása a jövőben kiemelt feladat, többek között infrastruktúrafejlesztéshez, turizmushoz, kutatáshoz vagy egyéb gazdasági együttműködéshez kapcsolódóan.

Az EU-s források mellett megvizsgáltuk, hogy potenciálisan milyen hazai források érhetőek el, vagy várhatóan fognak megnyílni a jövőben az akcióterv egyes elemeinek támogatására, így áttekintettük a Kisfaludy Szálláshelyfejlesztési Konstruktívot is.

A Magyar Turisztikai Ügynökség által gondozott Turisztikai Fejlesztési Céléllőirányzat 2017 és 2020 között jelentős összeggel támogatott szálláshelyi fejlesztéseket. Így például 2017-18 folyamán szállodafejlesztési támogatási programokat hirdettek a kiemelt turisztikai fejlesztési térségekben, amelyek 3-5*-os szállodák vagy panziók létesítését támogatták, régiótól függően maximálisan 45-70%-os támogatási mértékekkel. Szállodák esetében a támogatási összeg 250 millió és 3 milliárd forint között, panziók esetében 25-315 millió forint között alakulhatott, a szálláshely kategóriájától függően eltérő fajlagos összegekkel. A pályázatra önkormányzatok, intézményeik és az általuk alapított gazdasági társaságok is jelentkezhettek, az alábbi kiemelt turisztikai térségekben:

- Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség
- Sopron-Fertő kiemelt turisztikai fejlesztési térség
- Balaton kiemelt turisztikai fejlesztési térség

- Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térség

Meghirdettek továbbá az országos szinten nagy kapacitású szállodák fejlesztése pályázatot (100+ szobás szállodák fejlesztésére, regionális korlátozás nélkül), és megjelent magánszálláshelyek és egyéb szálláshelyek fejlesztése pályázat is 2020-ban, amely a kisebb magánszállásokat célozta meg. Mindegyik szálláshely-típus tekintetében számos fejlesztés valósult meg a Borvidéken, így a nagyobb volumenű beruházások (pl. Tokaj, Sárospatak) és kisebb felújítások, létesítések a minőségi kínálat irányába vezették a Borvidéket, mint desztinációt.

Végül a Koncepcióban részletesen bemutatásra került a Tokaj-Zemplén Térség fejlesztési program, annak főbb tématerületei és a fejlesztésekhez előirányzott keretösszeg, ennek kezelése, a program végrehajtása a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács és munkaszervezetének egyik fő feladata az elkövetkező években.

7. Tervezési folyamat és társadalmasítás leírása

A Tokaji borvidék területfejlesztési programjának egyeztetési fázisában, a partnerségi, véleményezési szakasz során érkező vélemények beépítésével együtt készül a program javaslattevő intézkedéseinek környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak értékelése. A Tokaji borvidék fejlesztési programja a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009.(X.6.) Korm. rendelettel, valamint a hatályos világörökségi kezelési tervvel összhangban készült el. A területfejlesztési program célrendszerének, prioritásainak és a kapcsolódó intézkedéseinek meghatározása során a világörökség kiemelkedő egyetemes értékének megóvása és a környezeti fenntarthatóság és környezetvédelem szempontjainak következetes érvényesítésére (környezetterhelés csökkentése, fenntartható tájhasználat ösztönzése stb.) került sor, melyek a Stratégia horizontális fejlesztési céljai között nevesítésre is kerültek. A 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről és a 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről gondoskodik a terület megfelelő kezeléséről.

A program területi hatásvizsgálata a 218/2009. (X.6.) Korm.rendelet 9. melléklete – A területi tervek megalapozását szolgáló területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat tartalmi követelményei) – figyelembevételével kerül kidolgozásra. A területi hatásvizsgálat környezeti munkarésze az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm.

rendelet előírásainak megfelelően készül el. A környezeti értékelés (SKV) továbbá tartalmazza a fejlesztések országhatáron áterjedő környezeti hatások kezelésére vonatkozó megállapításokat is a 132/2010. (IV. 21.), illetve a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletek figyelembevételével.

A környezeti hatásvizsgálat egyes fejezeti részletesen értékeli:

- a program környezetvédelmi összefüggéseit,
- a környezetvédelmi célok és szempontok megjelenését,
- a környezeti állapot várható (negatív/pozitív) változásait a programban meghatározott prioritások elérésének hiányában,
- a program prioritásainak az egyes környezeti elemek és rendszerek tekintetében várható közvetlen hatásait.

A területfejlesztési program megvalósulásának elmaradása kedvezőtlenül hat a borvidék környezetminőségére. A környezet érzékeny fejlesztések tekintetében pedig meghatározza azokat a beavatkozásokat, melyekkel a környezetre gyakorolt negatív hatások mérsékelhetők. A környezeti értékelés vizsgálja továbbá a programban foglaltak országhatáron átnyúló hatásait is.

A társadalmi hatásvizsgálat a kiegyensúlyozott társadalmi szerkezet megteremtését célozva részletesen értékeli az egyes fejlesztési intézkedések társadalmi egyenlőtlenségek felszámolására, az intézkedések hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra, a térségre jellemző, kedvezőtlen demográfiai trendekre, a térség népességmegtartó erejére, a foglalkoztatási és munkaerőpiaci viszonyaira gyakorolt hatását.

A gazdasági hatásvizsgálat a program prioritásainak és intézkedéseinek a borvidék gazdaság szerkezetére, a térség gazdasági erejének, jövedelemtermelő képességének növelésére, a helyi gazdaságélénkítésre, az egyes gazdasági ágak versenyképességére gyakorolt hatásait értékeli.